

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Nezvalova milostná lyrika

Bakalářská práce

Autor: Karin Kavcová
Studijní program: B7310 Filologie
Studijní obor: Jazyková a literární kultura
Vedoucí práce: prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.



Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor:	Karin Kavcová
Studium:	P16P0043
Studijní program:	B7310 Filologie
Studijní obor:	Jazyková a literární kultura
Název bakalářské práce:	Nezvalova milostná lyrika
Název bakalářské práce AJ:	Nezval's love lyric poetry

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

V úvodní části bakalářské práce je nutno vytvořit ucelený básnický portrét Vítězslava Nezvala ve všech jeho etapách tvorby. V projektu připravit edici Nezvalových milostných básní ze všech jeho tvůrčích období.

Heslo: Vítězslav Nezval - Lexikon české literatury Heslo: Vítězslav Nezval - Slovník české literatury - 1945 Dílo Vítězslava Nezvala - 35 svazků

Garantující pracoviště:	Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Vladimír Křivánek, CSc.
Oponent:	Mgr. Tereza Šmídová
Datum zadání závěrečné práce:	11.12.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou závěrečnou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 4. 2019

.....

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, dizertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum:

Podpis studenta:

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu prof. Vladimíru Křivánkovi za vedení mé bakalářské práce i za ochotný a laskavý přístup po celou dobu jejího vypracování. Děkuji i mé kamarádce a výtvarnici Marice Halbršátové za vytvoření ilustrace k obálce edice Nezvalových milostných básní. Děkuji také Mgr. Radkovi Hybšmanovi za korekturu mé bakalářské práce.

Anotace

KAVCOVÁ, Karin. Nezvalova milostná lyrika. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 73 s. Bakalářská práce.

V úvodu teoretické části bakalářské práce je nastíněna historie české a světové milostné lyriky. Následně se práce zaměřuje na milostný život Vítězslava Nezvala a také zmiňuje knižní publikace, které byly v této souvislosti vydány. Jejím hlavním cílem je pak vytvořit přehled Nezvalových básnických sbírek napříč všemi jeho tvůrčími obdobími od poetismu přes surrealismus, období ohrožení republiky a války, až po tvorbu vzniklou v době poválečné. V závěru teoretické části nechybí jak souhrnná charakteristika Nezvalovy poezie, tak i charakteristika jeho tvorby milostné. V rámci praktické části bakalářské práce je vytvořena edice Nezvalových milostných básní, které jsou tematicky řazeny od jara po zimu a byly vybrány z jeho celoživotní tvorby.

Klíčová slova

Nezval, poezie, láska, edice

Annotation

KAVCOVÁ, Karin. Nezval's love lyric poetry. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 73 pp. Bachelor degree thesis.

The introduction of the theoretical part of the bachelor's thesis outlines the history of Czech and world love lyric poetry. Subsequently, the thesis focuses on the love life of Vítězslav Nezval and it also mentions related publications. The main aim is to create an overview of Nezval's collections of poems across all his creative periods from Poetism over Surrealism, the period of republic endanger and the war, to the literary output created after the war. The conclusion of the theoretical part includes both summarising characteristic of Nezval's poetry and the characteristics of his love poetry. The edition of Nezval's love poetry, that is ordered in a thematic way from spring to autumn and were selected from his lifelong literary output, is created in the practical part.

Key words

Nezval, poetry, love, edition

Obsah

Úvod	10
Teoretická část	12
1 Milostná lyrika	12
1.1 Vymezení pojmu „milostná lyrika“	12
1.2 Historie světové milostné lyriky	12
1.3 Historie české milostné lyriky	14
2 Milostný život Vítězslava Nezvala	18
2.1 Ženy Vítězslava Nezvala	18
2.2 Knižní publikace o soukromém životě Vítězslava Nezvala	19
3 Poetistické období	21
3.1 Co je to poetismus?	21
3.2 Nezval a poetismus	22
3.3 Poetistická tvorba Vítězslava Nezvala	23
3.3.1 Most (1922)	23
3.3.2 Pantomima (1924)	25
3.3.3 Menší růžová zahrada (1926), Básně na pohlednice (1926), Nápisy na hroby (1927)	27
3.3.4 Blíženci (1927), Dobrodružství noci a vějíře (1927), Hra v kostky (1928)	28
3.3.5 Básně noci (1930), Snídaně v trávě (1930)	29
4 Surrealistické období	32
4.1 Co je to surrealismus?	32
4.2 Nezval a surrealismus	33
4.3 Surrealistická tvorba Vítězslava Nezvala	34
4.3.1 Skleněný havelok (1932), Pět prstů (1932), Zpáteční lístek (1933)	34
4.3.2 Sbohem a šáteček (1934)	37
4.3.3 Žena v množném čísle (1936).....	38

4.3.4	Praha s prsty deště (1936)	39
4.3.5	Absolutní hrobař (1937)	40
4.3.6	Poezie studenta Roberta Davida (1936-1938)	41
5	Období ohrožení republiky a válka	44
5.1	Charakteristika období ohrožení republiky a války	44
5.2	Nezval v období ohrožení republiky a války	45
5.3	Tvorba Vítězslava Nezvala v období ohrožení republiky a války	46
5.3.1	Matka naděje (1938)	46
5.3.2	Pět minut za městem (1939)	46
6	Poválečné období	48
6.1	Charakteristika literatury poválečného období	48
6.2	Nezval v poválečném období	49
6.3	Tvorba Vítězslava Nezvala v poválečném období	50
6.3.1	Historický obraz (1945), Balady Manoně (1945)	50
6.3.2	Veliký orloj (1949), Stalin (1949)	51
6.3.3	Zpěv míru (1950), Z domoviny (1951)	54
6.3.4	Křídla (1952).....	55
6.3.5	Chrpy a města (1955).....	56
6.3.6	Nedokončená (1960)	58
7	Celková charakteristika poezie Vítězslava Nezvala	60
7.1	Problematika Nezvalovy poezie	60
8	Milostná lyrika Vítězslava Nezvala	63
	Praktická část	65
1	Seznámení s projektem	65
2	Vznik edice	66
	Závěr	67
	Použitá literatura.....	69
	Seznam příloh	73

Úvod

Bakalářská práce, kterou jsem se zabývala, nese název *Nezvalova milostná lyrika*. Jsem přesvědčená, že k tomu, aby se člověk mohl zabývat tímto tématem, musí k milostným básním zaujímat kladný postoj. S tím také souvisí důvod, proč jsem si téma spojené s milostnou poezií zvolila. K milostné poezii mám osobní vztah. Líbí se mi, že je lehce pochopitelná, a také velmi obdivuji její autory, kteří do básní dokáží vtělit své myšlenky, intimní prožitky i nálady s takovou lehkostí a přesností, že si ihned mohu domyslet, co je k napsání konkrétní skladby vedlo. Intimní poezie mi tak dává jedinečnou možnost nahlédnout do milostného života jejích spisovatelů.

Kdo jiný může mít svou poezii natolik autentickou než milovník žen Vítězslav Nezval. Právě do jeho tvorby se promítají všechny milostné zážitky, kterých básník prožil více než dost. Do bakalářské práce jsem tak zařadila podkapitolu *Ženy Vítězslava Nezvala*, která naznačuje, kde autor získával inspiraci pro svou tvorbu. V této rovině je zpracována také podkapitola *Knižní publikace o soukromém životě Vítězslava Nezvala*, zde bylo mou snahou představit několik knih, jež vypovídají o Nezvalově intimním životě. V bakalářské práci nechybí ani vymezení pojmu „milostná lyrika“, s čímž jsou spojeny také kapitoly *Historie světové a české milostné lyriky*, ve kterých jsem vytvořila přehled vývoje tohoto literárního žánru.

Mým hlavním cílem však bylo vytvořit souhrn básnických děl Vítězslava Nezvala ve všech jeho tvůrčích etapách. Každé ze čtyř období jsem vždy nejprve charakterizovala, následně jsem popsala, čím se v dané etapě vyznačuje básníková tvorba a nakonec jsem v každém z období vytvořila chronologický přehled autorových básnických sbírek. Do jednotlivých kapitol jsem také zařadila můj subjektivní rozbor autorových básní. Tyto skladby jsou pak součástí edice Nezvalových milostných básní, jež je mým praktickým projektem k bakalářské práci.

Do závěru teoretické části práce jsem zahrнула také kapitolu s názvem *Charakteristika poezie Vítězslava Nezvala*, v níž se snažím vystihnout podstatu básníkovy poezie i přiblížit jeho osobitý způsob tvorby. Součástí této kapitoly jsou také rozborly básní, jež by měly být jakýmsi „návodem“, jak Nezvalově poezii rozumět. Poslední kapitola mé bakalářské práce pak nese název *Milostná lyrika Vítězslava Nezvala*. Zde bylo mou snahou

charakterizovat Nezvalovu milostnou poezii a rovněž vystihnout samotný význam jeho intimní tvorby.

Praktická část mé práce je zastoupena již zmíněnou edicí Nezvalových milostných básní, která je umístěna v příloze bakalářské práce. Na její začátek jsem zařadila úvodní slovo a následně pak příspěvek o milostné poezii tak, jak ji vnímám já. Samotná edice se skládá z úvodní milostné skladby a dalších dvaceti intimních básní, jež jsou tematicky seřazeny od jara po zimu. Při jejich výběru jsem se řídila především tematickým kritériem a svým vlastním cítěním. Rovněž jsem dbala na to, aby byly v edici zastoupeny skladby ze všech tvůrčích období autora.

Teoretická část

1 Milostná lyrika

1.1 Vymezení pojmu „milostná lyrika“

Pojem „lyrika“ pochází z hellénského označení *lyrika techné*, tímto se nazýval zpěv podbarvený lyrou.¹ Lyrika má různé tematické varianty. Rozlišujeme lyriku rodinnou, která se zaměřuje na příbuzenské vztahy, dále milostnou neboli intimní i lyriku existenciální, jejímž cílem je najít vlastní identitu. V mé bakalářské práci se budu blíže zabývat pouze lyrikou milostnou, která je mnohdy přezdívaná jako „osobní“ či „subjektivní“.² Vzhledem k těmto označením je zřejmé, že se intimní lyrika orientuje především na autorovy duševní prožitky a vnitřní pocity. V tomto literárním žánru tak obvykle není důležitý děj.

Mezi další formy lyriky patří například lyrika politická nebo přírodní. Ty jsou vzhledem ke svému zaměření na krajinu a společenskou situaci přímým protikladem k lyrice milostné. V intimní lyrice se básník na čtenáře obrací prostřednictvím osamělého monologu, intimního dialogu, žádosti či vyznání. V básnické tvorbě se také mnohdy setkáváme s osobou otce, matky či milenky. K těm autor buď promlouvá, nebo se zpovídá z lásky k nim. Milostná lyrika se velmi často objevuje v podobě žalozpěvu či písně. Používá se však také ukolébavka, modlitba, dopis či deníkový zápis.³

1.2 Historie světové milostné lyriky

Téma lásky se začalo v poezii objevovat už v dávné historii. První záznamy o milostné lyrice jsou datovány z oblasti bývalého Sumeru. Mezi jednu z prvních nejznámějších milostných skladeb patří *Píseň písní*⁴, původem ze starověku. Počátky milostné lyriky můžeme rovněž hledat ve starém Řecku. Konkrétně mezi 7. a 6. stoletím před naším letopočtem u básnířky

¹ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 379.

² Viz tamtéž, s. 287.

³ Viz tamtéž, s. 287.

⁴ *Píseň písní*, vznik 5. - 3. stol. př. n. l.

Sapfó, která do svých děl mísila lesbické vztahy.⁵ Jako spisovatelka byla velikou inspirací pro další básníky intimní poezie.

Známé je také básnické dílo s názvem *Umění milovat*⁶ od římského spisovatele Publia Ovidia Nasa. Následně vznikly typické milostné básně ve středověku, a to zejména v podobě kurtoasní lyriky. Její počátek najdeme v 11. století ve Francii, zde se jejím představitelům říkalo trobadoři.⁷ Ve 13. století se k této lyrice přiblížili také němečtí minnesangeri, jejichž tvorbu můžeme znát pod pojmem dvorské básně a písňe.⁸ Autoři této poezie obvykle opěvovali krásu žen a pomocí veršů jim tak vyjadřovali svůj obdiv.

V období renesance se stal pro milostnou poezii typickým literárním žánrem sonet. Milostná tematika se především objevila v Petrarkových *Sonetech Lauře*⁹, všimnout si jí můžeme také u Francoise Villona nebo u Shakespearových sonetů. Intimní motivy najdeme rovněž v baroku, a to ve *Ztraceném ráji*¹⁰ od Johna Milтона. Zde je popsán vztah Evy a Adama. V klasicismu se pak básníci řídili spíše rozumem.¹¹ Do jejich tvorby se tak láska většinou neprolínala.

Naopak v romantismu byl kladen velký důraz na city a fantazii. Bylo tedy obvyklé do poezie vnést autorovu niternost a upřímnost.¹² Téma nešťastné lásky můžeme najít u představitele německého romantismu Heinricha Heineho v jeho *Knize písni*¹³ nebo u zástupce francouzského romantismu Viktora Huga v *Legendě věků*¹⁴.

V době prokletých básníků, jako je Paul Verlaine nebo Stéphane Mallarmé, se v básnické tvorbě zrodily lyrické deníky. Ty měly na čtenáře přenést vnitřní atmosféru ze společenského odcizení, tragické lásky i strachu ze smrti. Vrcholná forma intimní lyriky se pak objevila v surrealismu. Ten směřuje k toleranci nevědomých a podvědomých

⁵ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 287.

⁶ Naso Publius Ovidius, *Umění milovat*, vznik 1. stol. př. n. l.

⁷ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 288.

⁸ Viz tamtéž, s. 290.

⁹ Petrarca Francesco, *Sonety Lauře*, první vydání r. 1374.

¹⁰ Milton John, *Ztracený ráj*, první vydání r. 1667.

¹¹ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 288-289.

¹² Viz tamtéž, s. 289.

¹³ Heine Heinrich, *Knih písni*, první vydání r. 1827.

¹⁴ Hugo Viktor, *Legenda věků*, první vydání r. 1859.

představ.¹⁵ V dílech jsou tak svobodně zobrazovány autorovy pocity, sny i myšlenky. Spisovatelé poválečné literatury pak ve své tvorbě především zachytily emocionální prožitky člověka z války.

1.3 Historie české milostné lyriky

Také u nás autoři vyjadřují své city a emoce prostřednictvím intimní lyriky. Její počátky můžeme najít například v písni *Stratilať jsem milého*¹⁶, jež je nešťastným pěním svobodné ženy. V druhé polovině 13. století se pak začala i na našem území rozvíjet kurtoasní lyrika. Vznikla tak díla jako *Přečekaje všie zlé stráže*¹⁷, *Dřevo se listem odievá*¹⁸ nebo *Jižť mne vše radost ostává*¹⁹. Tato píseň je také známá pod názvem *Závišova píseň*. Právě ona je pokládána za nejkrásnější dílo intimní staročeské lyriky.²⁰

V 15. století publikoval skladby s erotickým námětem Hynek z Poděbrad. Ten ve své tvorbě využíval žánru *minnerede*. Pro něj jsou charakteristické láskyplné promluvy, pojící se do veršů. Jako příklad bych uvedla dílo *Májový sen*²¹ nebo *Veršové o milovníku*²². V období baroka vznikla rozsáhlá intimní skladba s názvem *Discursus Lypirona, tj. smutného kavalíra, de amore aneb o lásce*²³ od Václava Jana Rosy.²⁴ V tomto díle se čtenáři dozvídají o záchraně hlavního hrdiny, z opuštěného ostrova, půvabnou ženou.

Za zakladatele moderní milostné lyriky je u nás pokládána básnická skladba *Slávy dcera*²⁵ od Jána Kollára. V této práci najdeme osmdesát šest sonetů s milostnou tematikou, do kterých se mísí autorova láska k ženě Míně. V celém díle se Mína prolíná s bohyní

¹⁵ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 289-290.

¹⁶ *Stratilať jsem milého*, vznik 13. stol.

¹⁷ *Přečekaje všie zlé stráže*, vznik 14. stol.

¹⁸ *Dřevo se listem odievá*, vznik 14. stol.

¹⁹ *Jižť mne vše radost ostává*, vznik 14. stol.

²⁰ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 290.

²¹ Hynek z Poděbrad, *Májový sen*, vznik 2. pol. 15. stol.

²² Hynek z Poděbrad, *Veršové o milovníku*, vznik 2. pol. 15. stol.

²³ Rosa Václav Jan, *Discursus Lypirona, tj. smutného kavalíra, de amore aneb o lásce*, první vydání r. 1651.

²⁴ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 290.

²⁵ Kollár Ján, *Slávy dcera*, první vydání r. 1824.

Slávou. Ta je symbolem slovanství. Kollárovo dílo se tak stalo pohnutkou pro vznik nové eroticko-vlastenecké lyriky.²⁶

Milostnou lyriku můžeme rozdělit na dva druhy. Tato klasifikace byla ovlivněna dvěma významnými českými básníky, Vítězslavem Hálkem a Janem Nerudou. *Večerní písně*²⁷ Vítězslava Hála jsou motivované jeho poměrem k Dorotce Horáčkové. Celá sbírka je tak o právě prožívané lásce, naději i víře v sám sebe. Naopak Nerudovo *Hřbitovní kvítí*²⁸ se zrodilo v době autorovy nešťastné lásky. Je také věnováno jeho právě zemřelému příteli. Celou sbírkou se tedy prolínají pocity skepse a téma smrti. Do svých cyklů *Otcí*²⁹ a *Matičce*³⁰ pak Neruda vmísil vlastní citová vyznání z lásky k rodičům. Je tak rovněž považován za zakladatele rodinné lyriky.³¹

Impresionistickou milostnou lyriku najdeme u Antonína Sovy ve sbírce *Květy intimních nálad*³². Sérii milostných básní s názvem *Strom bolesti*³³ vydal také český literární kritik František Xaver Šalda. Novou mystickou erotiku poté sdružuje sborník *Miriam*³⁴, jehož autorem je Jakub Deml. Ve 20. století pak vznikly Gellnerovy sbírky jako *Po nás ať přijde potopa*³⁵ nebo *Radosti života*³⁶. V těchto dílech se básník zaměřuje na otázku lidské existence. Do jeho tvorby se však prolínají i láskyplné popěvky. Ve stejné době také došlo v básnických dílech ke ztížení tematiky. Tento jev se například objevil ve sbírkách *Struny ve větru*³⁷ nebo *Tvůj hlas*³⁸ od Josefa Hory. Všimnout si toho můžeme i v tvorbě Bedřicha Reynka. Ten do poezie vnesl své obavy a stesk.³⁹

²⁶ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 290-291.

²⁷ Hálek Vítězslav, *Večerní písně*, první vydání r. 1859.

²⁸ Neruda Jan, *Hřbitovní kvítí*, první vydání r. 1858.

²⁹ Neruda Jan, *Knihy veršů*, první vydání r. 1867.

³⁰ Neruda Jan, *Knihy veršů*, první vydání r. 1867.

³¹ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 291.

³² Sova Antonín, *Květy intimních nálad*, první vydání r. 1891.

³³ Šalda František Xaver, *Strom bolesti*, první vydání r. 1920.

³⁴ Deml Jakub, *Miriam*, první vydání r. 1916.

³⁵ Gellner František, *Po nás ať přijde potopa*, první vydání r. 1901.

³⁶ Gellner František, *Radosti života*, první vydání r. 1903.

³⁷ Hora Josef, *Struny ve větru*, první vydání r. 1927.

³⁸ Hora Josef, *Tvůj hlas*, první vydání r. 1930.

³⁹ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 292.

V průběhu třicátých let autoři do intimních veršů promítaly své žalostné pocity. Tohoto motivu si můžeme všimnout například v erotickém souboru *Tiše*⁴⁰ od Františka Halase. Rovněž i ve skladbě *Devátá vlna*⁴¹ od Viktora Dyka či u Vítězslava Nezvala v díle *100 sonetů záchránkyni věčného studenta Roberta Davida*⁴². Existenciální básnické projevy pak nahradila reflexivní neboli úvahová lyrika. Jejím zástupcem jsou *Máchovske variace*⁴³ od Josefa Hory. Následně se v tvorbě básníků objevila lyrika objektivního druhu, příkladem je *Žena v množném čísle*⁴⁴ od Vítězslava Nezvala. Hlavním představitelem synovské, intimní lyriky je rovněž Vítězslav Nezval se sbírkou *Matka Naděje*⁴⁵. Inspiraci pro napsání tohoto díla našel v nemoci své matky. Důležité místo v milostné lyrice zaujímá také skladba *Maminka*⁴⁶ od Jaroslava Seiferta.⁴⁷ Tato sbírka obsahuje autorovy smutné i radostné vzpomínky na dětství. Ústředním motivem celé sbírky je básníková láska k matce.

V šedesátých letech se začala propojovat reflexivní a intimní i eticky orientovaná poezii. Zřejmě je to především v deníkově situovaných dílech Vladimíra Holana nebo v hodnotící Seifertově poezii. Intimita následně převládla v básnických dílech *Hřích ublížit*⁴⁸ nebo *Veliký požár*⁴⁹, jejich autorem je Oldřich Wenzl. Milostná touha pak byla podtržena ve skladbě *Kdyby nebylo na stůl*⁵⁰ od Jany Štroblové a emocionálně otevřený byl také Václav Hrabě ve svém *Stop-time*^{51, 52}.

Na počátku normalizační éry byl zdůrazněn motiv rodiny u Karla Šiktance v díle *Český orloj*⁵³. Napsáno bylo s věnováním jeho synovi. Autorem osobité sbírky milostné

⁴⁰ Halas František, *Tiše*, první vydání r. 1932.

⁴¹ Dyk Viktor, *Devátá vlna*, první vydání r. 1930.

⁴² Nezval Vítězslav, *100 sonetů záchránkyni věčného studenta Roberta Davida*, první vydání r. 1937.

⁴³ Hora Josef, *Máchovske variace*, první vydání r. 1936.

⁴⁴ Nezval Vítězslav, *Žena v množném čísle*, první vydání r. 1936.

⁴⁵ Nezval Vítězslav, *Matka naděje*, první vydání r. 1938.

⁴⁶ Seifert Jaroslav, *Maminka*, první vydání r. 1954.

⁴⁷ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 292-293.

⁴⁸ Wenzl Oldřich, *Hřích ublížit*, první vydání r. 1966.

⁴⁹ Wenzl Oldřich, *Veliký požár*, první vydání r. 1968.

⁵⁰ Štroblová Jana, *Kdyby nebylo na stůl*, první vydání r. 1961.

⁵¹ Hrabě Václav, *Stop-time*, první vydání r. 1969.

⁵² Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 293.

⁵³ Šiktanc Karel, *Český orloj*, první vydání r. 1974.

„undergroundové“ poezie byl poté Ivan Martin Jirous. V jeho díle *Magorovy labutí písně*⁵⁴ jsou zahrnuty prosby, vyznání i pocity skepse a deprese. Ve sbírce je také nastíněna tematika vězeňské homosexuality. Motivy homosexuální lásky pronikly i do poezie Jiřího Kuběny.⁵⁵

V osmdesátých letech se v intimní poezii objevily motivy smrti i stáří. A to například u Jana Pilaře v díle *Točité schody*⁵⁶ nebo u Jarmily Urbánkové v poezii *Ve stínu viklanu*⁵⁷. Také smutek ze ztráty blízké osoby byl námětem pro tvorbu nejedné básnířky. Tuto tematiku najdeme například u Jarmily Otradovicové v díle *Listy matce*⁵⁸, u Violy Fischerové v poezii *Zádušní básně za Pavla Buksu*⁵⁹ nebo u Jiřiny Haukové v díle *Elegie za Jindřichem Chalupeckým*^{60,61}.

⁵⁴ Jirous Ivan Martin, *Magorovy labutí písně*, první vydání r. 1985.

⁵⁵ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 294.

⁵⁶ Pilař Jan, *Točité schody*, první vydání r. 1983.

⁵⁷ Urbánková Jarmila, *Ve stínu viklanu*, první vydání r. 1986.

⁵⁸ Otradovicová Jarmila, *Listy matce*, první vydání r. 1974.

⁵⁹ Fischerová Viola, *Zádušní básně za Pavla Buksu*, první vydání r. 1993.

⁶⁰ Hauková Jiřina, *Elegie za Jindřichem Chalupeckým*, první vydání r. 1994.

⁶¹ Viz MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, s. 294.

2 Milostný život Vítězslava Nezvala

2.1 Ženy Vítězslava Nezvala

Na úvod kapitoly, ve které bude pojednáno o milostném životě Vítězslava Nezvala, lze samotného Nezvala charakterizovat nejen jako geniálního básníka, ale také muže, který miloval ženy a život, jehož si užíval plnými doušky. V jeho životě, jak již bylo zmíněno, hrály ženy významnou roli.

První ženou, která ovlivnila jeho tvorbu, byla bezpochyby jeho matka. Ve třicátých letech onemocněla. A právě to v Nezvalovi probudilo lásku, kterou k ní doposud necítil. Zrodilo se tak básnické dílo *Matka Naděje*, do kterého se silně prolíná strach o matčin život.⁶² Další žena, která mu stála po boku, byla jeho dlouholetá přítelkyně a později i manželka Františka Řepová. S ní se Nezval oženil 11. prosince 1948. Dle korespondence s Lilly Hodáčovou chtěl však básník zůstat bezdětný. Z tohoto manželství tak žádné dítě nevzešlo. Přestože byl Nezval ženatý, svou náklonnost k jiným ženám neskrýval. V roce 1954 se veřejně přiznal ke svému nemanželskému synovi Robertovi. Jeho matkou byla tanečnice a básníková milenkyně Olga Jungová.⁶³

Z básníka vyzařovalo veliké charisma, ženy ho milovaly, a tak si získal srdce nejedné z nich. Už od počátku vztahu s Františkou se pravděpodobně stýkal i s jinými ženami.

Ve třicátých letech měl milostný poměr s bulharskou básnířkou Elizavet Bagrjanou a Dorou Grabeovou. Jeho další milenkou byla například Nina Nikolajevová. Kromě Františky Řepové a Olgy Jungové měl Nezval ještě jednu osudovou ženu, se kterou udržoval „celoživotní“ vztah. Jednalo se o již zmíněnou herečku Lilly Hodáčovou. Přestože měl Nezval mnoho jiných žen, se svou manželkou se nikdy nerozvedl. Po smrti básníka se začala jeho žena Františka stýkat se synem Robertem, v němž částečně viděla svého muže. Robert však v roce 1971 spáchal sebevraždu.⁶⁴

⁶² Viz Rodina a domov. In: *Nezvalova Třebíč* [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: http://nezvalovatrebic.cz/documents/2015/Vystava_Nezval.pdf.

⁶³ Viz Paní Nezvalová a paní Seifertová. In: *Vítězslav Nezval* [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z: <http://vitezslavnezval.cz/poznamky-k-nezvalovi/pani-nezvalova-a-pani-seifertova/>.

⁶⁴ Viz tamtéž.

2.2 Knižní publikace o soukromém životě Vítězslava Nezvala

Lilly Hodáčová napsala o seznámení a milostném vztahu s Vítězslavem Nezvalem knihu s názvem *Zpěv Orfeův*⁶⁵. Zde také uveřejnila útržky z jejich soukromé korespondence. V jedné z částí knihy se například dozvídáme, že měl básník problémy s alkoholem. Když se opil, mnohdy své návaly vzteku nezvládnul potlačit: „*Chystala jsem se odemknout, ale v tu chvíli mě zarazil třeskot nějakých rozbíjených nádob. To Slávek rozbíjel kameninové umývadlo a džbán, inventář svého pokoje. Těchto několik pádných úderů ztišilo jeho hněv.*“⁶⁶

Hodáčová tak nechala čtenáře nahlédnout i „pod pokličku“ Nezvalovy osobnosti. V knize také zmiňuje, že pro ni bylo těžké trpět Nezvalovy časté povahové výkyvy: „*Pro mou duši bylo velmi náročné snášet ony neustálé výkyvy povahy tak záhadné, že se její obraz jevil jako vlna zamítající se od krajnosti něhy a zbožňování až k samému pólu banality, prostřednosti a všedního sobectví. Dalo námahu neustále v duchu luštit tyto jeho stavy (...).*“⁶⁷ Autorka v této publikaci rovněž přiznává, že byla dlouho nešťastná z Nezvalovy náklonnosti k ostatním ženám. Snažila se s tím však smířit a později to začala považovat za součást jejich vztahu.⁶⁸

Další publikace, která pojednává o Nezvalově soukromém životě, je kniha *Přítel Vítězslav Nezval*⁶⁹, kterou napsal jeho celoživotní kamarád Jiří Svoboda, ve spolupráci s Františkou Nezvalovou a Lilly Hodáčovou. Autor se v této publikaci zmiňuje o Nezvalově ženě Františce, o matce jeho syna Roberta, o tanečnici Lilly, ale také o mnoho dalších ženách, s kterými se Nezval stýkal. Mezi ty patří například Helena nebo Kamila, studentka přírodovědecké fakulty.

Svoboda v knize rovněž poznamenal, jak moc Nezvala zasáhla smrt jeho matky: „*Hůře bylo s básníkem. Ležel, s pláčem nás objímal, utěšoval sebe i nás, naříkal, že jeho utrpení je o to větší, že nemá děti, mluvil o přírodě za slunečných těšivých dnů, o společných*

⁶⁵ Hodáčová Lilly, *Zpěv Orfeův*, první vydání r. 1995.

⁶⁶ HODÁČOVÁ, Lilly. *Zpěv Orfeův*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1995, s. 319.

⁶⁷ Tamtéž, s. 319-320.

⁶⁸ Viz tamtéž, s. 320.

⁶⁹ Svoboda Jiří, *Přítel Vítězslav Nezval*, první vydání r. 1966.

*procházkách – jeho zdravotní stav však nebyl dobrý.*⁷⁰ Básník své trápení vnesl do skladby *Balada o smrti matky*.⁷¹

Střípky z Nezvalova milostného života zaznamenal také publicista Vlastimil Maršíček, a to ve své knize *Nezval, Seifert a ti druzí*⁷². V kapitole o Nezvalovi se tak například dozvídáme podrobnosti o básníkově vztahu s Ninou Nikolajevovou, která byla v tu dobu těhotná: „*Ninu Nikolajevovou jsem osobně znal, jednou jsem se s ní setkal i v Nezvalově bytě v pražské Baranově ulici. Byla ve vysokém stupni těhotenství a po Praze se drbalo, že prý s Nezvalem.*“⁷³

Zajímavé je také vyprávění o tom, jak Nezval přiletěl z Moskvy a na letišti na něj čekala jeho žena Fáfinka, ale i matka jeho syna Roberta. Z toho nebyl básník vůbec nadšený: „*Za trest žádná z nich nic nedostane! A vy mně Maršíčku ručíte za to, že se ty baby tady nesetkají! Držte je nejmíň tři sta kroků od sebe!*“⁷⁴ V knize padla zmínka také o Nezvalově vztazích s bulharskými básničkami. Maršíček v knize dokonce zaznamenal i básníkově setkání s oběma ženami po několika letech, toho se osobně zúčastnil: „*V jednu nestřeženou chvíli se Nezval mezi jídlem diskrétně naklonil ke mně: ‚Podívej se na ty babky, snažil se mi pošeptat, ale Nezval šeptat nikdy moc neuměl, a s těmi já jsem spal, panebože...!‘*“⁷⁵

Nezval je pro mnoho lidí zajímavý nejen jako básník, ale i jako osobnost. Jeho intimní život se samozřejmě podepsal i na jeho tvorbě. Milostná tematika tak prochází napříč jeho celým dílem.

⁷⁰ SVOBODA, Jiří. *Přítel Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1966, s. 294.

⁷¹ Nezval Vítězslav, Křídla, první vydání r. 1952.

⁷² Maršíček Vlastimil, *Nezval, Seifert a ti druzí*, první vydání r. 1999.

⁷³ MARŠÍČEK, Vlastimil. *Nezval, Seifert a ti druzí--: necenzurovaný slovník českých spisovatelů*. 1. vyd. Brno: Host, 1999, s. 93.

⁷⁴ Tamtéž, s. 94.

⁷⁵ Tamtéž, s. 100.

3 Poetistické období

3.1 Co je to poetismus?

Poetismus je avantgardní směr, který vznikl na našem území v polovině 20. let 20. století. Využívá fantazii, obraznost i volné sdružování představ.⁷⁶ Do poetistických děl se promítá autorova radost ze života i optimistické vnímání světa. Kromě štěstí a radosti se v těchto dílech můžeme setkat také s hravostí autorů. Ta je příznačná například pro Bieblovu sbírku *Zlatými řetězy*⁷⁷.

Poetistická díla zpravidla neobsahují interpunkci. Básně také mnohdy postrádají logickou výstavbu. Autoři se obvykle nechávají inspirovat lidovou zábavou, jako je varieté, kino nebo cirkus. Tyto prvky se poté snaží přenést i do svých děl. Není tak výjimkou například zobrazení dělníka místo při práci, vprostřed zábavy.⁷⁸

V rámci poetismu vzniklo sdružení Devětsil, působící v letech 1920–1930. Nejdříve bylo toto sdružení programem proletářského umění, poetismu se začalo věnovat až od roku 1923. Mezi hlavní představitele této skupiny patří Jaroslav Seifert, Vladislav Vančura, František Halas, Konstantin Biebel, Jindřich Hořejší i Karel Teige, který je autorem manifestů poetismu. Členy Devětsilu byli také hudební skladatelé, výtvarníci, malíři nebo režiséři.⁷⁹ Jeho příslušníkem byl rovněž Vítězslav Nezval, který byl vůči Devětsilu nejprve skeptický, v roce 1922 však svůj postoj změnil.⁸⁰ V tomto sdružení měl následně nejen funkci básníka, ale i jeho organizátora.

V roce 1924 pak Nezval vytvořil dílo *Papoušek na motocyklu čili o řemesle básnickém*.⁸¹ To je považováno za první manifest poetistického umění.⁸² Spolu

⁷⁶ Viz SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk a literatura*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007, s. 53.

⁷⁷ Biebel Konstantin, *Zlatými řetězy*, první vydání r. 1926.

⁷⁸ Viz SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk a literatura*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007, s. 53.

⁷⁹ Viz CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti*. 1. vyd. Brno: Centa, 2005, s. 147-149.

⁸⁰ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 19.

⁸¹ Nezval Vítězslav, *Pantomima*, první vydání r. 1924.

⁸² Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 31-32.

s *Pantomimou*⁸³ a dílem *Podivuhodný kouzelník*⁸⁴ se také řadí mezi hlavní programové skladby poetismu. Součástí Devětsilu byl rovněž *Revoluční sborník Devětsil*⁸⁵, časopis *Pásmo*⁸⁶ a měsíčník *Revue Devětsil*⁸⁷.

3.2 Nezval a poetismus

Nezval vnesl do poetismu svůj pohled na svět. Stejně tak i názor na společenské a životní otázky. V tvorbě sjednotil komunistické mínění s představou o svobodném lidstvu. Připojil k tomu i své optimistické vidění a radost ze života. V poetismu se Nezval nechával především inspirovat cizí krajinou, lunaparky, jarmarky a filmovými groteskami. Při psaní pak čerpal z dětské reality. Díky ní se tak ve svých dílech soustředil jak na minulost, tak i na budoucnost. V prolnutí reality a snění mu pomáhaly figury z cirkusového prostředí, které jsou ztělesněním volnosti a svobody.⁸⁸

Poetismus upřednostňoval procítěné básnictví, originalitu, svobodu představ, ale i nové technologie, film nebo zábavu. S těmito principy poetismu se Nezval plně ztotožňoval. Do poetistických děl promítal své bezprostřední pocity. Stejně tak i ničím nespoutanou obraznost. Poetismus zastával názor, že pokud se dělníci vyprostí z dřiny a bídy, i oni si budou moci užívat zábavy a radostí života.⁸⁹

S tímto stanoviskem Nezval rovněž sympatizoval. Tato iluze se tak objevovala v jeho celé tvorbě. Rovněž byla motivem básnickovy působnosti v Devětsilu.⁹⁰ Také myšlenky tohoto sdružení o veselosti světa autor přijal velmi rychle.⁹¹ Nezvalova poetistická tvorba je

⁸³ Nezval Vítězslav, *Pantomima*, první vydání r. 1924.

⁸⁴ Nezval Vítězslav, *Podivuhodný kouzelník*, první vydání r. 1963.

⁸⁵ *Revoluční sborník Devětsil*, první vydání r. 1922.

⁸⁶ *Pásmo*, první vydání r. 1924.

⁸⁷ *Revue Devětsil*, první vydání r. 1927.

⁸⁸ Viz GRYGAR, Mojmir. Nezval. In: *Jak číst poezii. 2.*, dopl. a přeprac. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 96-97.

⁸⁹ Viz CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti. 1. vyd.* Brno: Centa, 2005, s. 644.

⁹⁰ Viz OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 3. sv. (M-O). 1. vyd.* Praha: Academia, 2000, s. 528.

⁹¹ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval. 1. vyd.* Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 24-25.

tak plná života i barev. Se samotnými principy poetismu pak harmonizuje i básníková hravost, schopnost obrazotvornosti i umění bezprostředního vybavení představ.⁹²

3.3 Poetistická tvorba Vítězslava Nezvala

3.3.1 Most (1922)

První skladbou v poetistickém období Vítězslava Nezvala je sbírka *Most*, která vznikla v roce 1922. Obsahuje básně z let 1919-1921. Verše, které byly vytvořeny před touto sbírkou, básník na veřejnosti nepublikoval. Sborník *Melancholičtí upíři* tak vyšel až po autorově smrti v roce 1990.⁹³

V díle *Most* se neobjevuje pouze poetismus. Najdeme tam i prvky symbolismu Karla Hlaváčka a Otokara Březiny. Stejně tak i prvky tvorby Jakuba Demla a francouzské lyriky Jeana Arthura Rimbauda nebo Guillaumeho Apollinaira.⁹⁴ Samotná sbírka pak zcela koresponduje s Nezvalovým pozdějším dílem. V části *Česká píseň* najdeme jeden z předních zdrojů inspirace. A to obraz pestré a světlé Moravy, její krajiny, jarmarků, obyvatel i kapliček. Do díla se také promítly motivy dítěte, snění nebo úmrtí. V intimních verších pak Nezval oživil melodičnost, obraznost i lidovou píseň.⁹⁵

Milostná lyrika utváří velikou část publikace, v knize najdeme intimní básně jako *Letnice*, *Láska*, *Poutník*, *Milostná* nebo *Večerní*. Do sbírky jsou rovněž zaneseny i vzpomínky na domov, a to ve stejnojmenné básni *Domov* nebo ve skladbě *Z předměstí*. Autor se v této sbírce také nechával inspirovat přírodou, a to zejména v básni *Jarní selanka* nebo *Podzim*.

Součástí díla je také báseň *Tesař*, jejíž hlavním námětem je práce. Té Nezval přisuzuje morální důležitost. Snahou autora pak bylo v celé sbírce pohlížet na realitu jako

⁹² Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 507.

⁹³ Viz tamtéž, s. 508.

⁹⁴ Viz OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3. sv. (M-O). 1. vyd. Praha: Academia, 2000, s. 528.

⁹⁵ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 508.

na skutečnost, která se stále mění. *Most* je Nezvalovo první dílo v jeho poetistickém období, proto je tato skladba komplexně považovaná za knihu přípravy a nástupu.⁹⁶

„*Večerní*

*Máš cikádové oči a zpívají a zvoní
jako ta rosnička v hluboké trávě,
v hluboké trávě na palouku zjara,
pod jabloní.*

*Studánko čistá, nikdo tě nezakalí,
jen moje zasněné rozjímání,
když mně tvá píseň po klekání
nedá spat.*

*Chtěl bych tě zavolat,
nesmím.*

*Zpěvné oči, po klekání,
dejte mi už spát,
jasné, cikádové oči,
rosnička do vody skočí
a já smutný, jak jen býti může,
pomodlím růženec, ach, k tobě, pane bože,
každé zrnko, slza vřelá,
vykoupená, zkrvavělá,
to že na mě ze všech nejmilejší*

⁹⁶ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 13-16.

pro mé tiché rozjímání

*na smrt zanevřela.*⁹⁷

Autor do této básně vtělil atmosféru jarní rozkvetlé přírody. V básni promlouvá k nejmenované dívce. Vzhled jejích očí přirovnává ke krásnému znění cikád. Oči by mohly být průzračné a modré, tak jako voda v studánce, která je zmíněna na začátku druhé sloky. Autor v básni přiznává, že nemůže spát, neboť před sebou stále vidí dívčinu tvář. Nejspíš k ženě chová hluboké city, neboť na ní nemůže přestat myslet. Přestože Nezval do této básně vnesl motivy jarní přírody, mezi které patří zvuk cikád nebo vysoká jarní tráva, skladba na mě působí velmi melancholickým dojmem, cítím z ní především smutek a beznaděj. Dle mého je jejím hlavním námětem žal z nešťastné, nenaplněné lásky. Samotný název básně by pak mohl korespondovat s jejím obsahem i večerní dobou, kdy mohla být vytvořena.

3.3.2 Pantomima (1924)

V roce 1924 vnikla Nezvalova druhá publikace s názvem *Pantomima*. Ta se liší od klasických sbírek svou rozmanitostí použitých žánrů. Stejně tak i grafickými a výtvarnými prvky, kterými je obohacena.⁹⁸ Součástí *Pantomimy* jsou oddíly jako *Abeceda*, *Podivuhodný kouzelník*, *Depeše na kolečkách*, *Exotická láska*, *Múza* nebo *Papoušek na motocyklu*.

Celou *Pantomimou* proudí vášnivá energie. Jelínek říká, že jejím primárním znakem je prostota. Ta pramení z básníkovy vztahu k vlasti i obyčejným lidem.⁹⁹ Rovněž je specifickou poezií, která vzniká z básníkovy schopnosti uspořádat realitu pomocí představivosti v básně.¹⁰⁰ *Pantomima* je považována za první komplexně poetické dílo. Na jejím začátku najdeme skladbu *Abeceda*. Jak již samotný název napovídá, vnuknutím pro napsání této skladby se Nezvalovi staly tvary písmen. Písmeno „A“ autorovi připomíná přístřešek. Také ho však přivádí na myšlenku bídy a člověka bez domova. Písmeno „Y“ básníkovi evokuje luk i generaci válečných dětí. Písmeno „X“ autora přivádí na myšlenku

⁹⁷ NEZVAL, Vítězslav. *Most: básně 1919-1921*. 1. vyd. Brno: S. Kočí, 1922, s. 33.

⁹⁸ Viz OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3. sv. (M-O). 1. vyd. Praha: Academia, 2000, s. 528.

⁹⁹ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 33.

¹⁰⁰ Viz tamtéž, s. 29.

věčnosti. Tu přirovnává k jedu, jenž nás obtěžuje. Písmeno „L“ se pak podle básníka podobá lampičce nebo úhloměru.¹⁰¹

V *Abecedě* se také setkáváme s postavou Kaina z biblických příběhů, s Davidem a Goliášem nebo s vědcem Einsteinem. Nezval nás však zavede i do cirkusu nebo k pyramidám. Aby čtenář těmto básním porozuměl, je mnohdy nucen zapojit svou představivost i logické myšlení.

Jádrem *Pantomimy* je *Podivuhodný kouzelník*. Tato skladba vyšla už v roce 1922 ve *Sborníku Devětsil*. V poetistickém období je *Podivuhodný kouzelník* Nezvalovým klíčovým dílem. Blahynka říká, že jeho verše přímo oznamují začátek nové kultury. Stejně tak i počátek nového básnického umění, čímž je poetismus.¹⁰² Ve skladbě si můžeme všimnout, že autor o změnách i nástupu nové éry hovoří již v jejím *Předzpěvu*.

Jelínek říká, že stěžejní je v básni především její čtvrtý zpěv, ve kterém je znázorněn obraz revoluce. Autor v básni nezobrazuje její proces. Revoluce je však pro něj nezbytná. Důležité je především to, co lidem přinese. Její podstatou je vysvobození člověka. Pouze ona vysvobodí lidstvo z předešlé éry. Opět tak nastolí štěstí.¹⁰³

Hlavní postava kouzelníka putuje po světě. Setkává se s radostí i životním utrpením. Poznává dětství, mládí, dobrodružství, nemoc, naději i víru. Zažívá lásku, ale také smrt.¹⁰⁴ Zasluhou putování kouzelník porozumí smyslu života. Pozornost čtenáře si také zaslouží báseň *Papoušek na motocyklu čili o řemesle básnickém*. Ta v sobě nese základní principy poetismu. Stala se jeho výchozí skladbou.¹⁰⁵

Součástí *Pantomimy* jsou i básně s tematikou lásky a milostných vztahů. Mezi takové patří například *Mireio 1923*, *Jarmareční písnička o nevěrné lásce* nebo *Exotická láska*. Do její veršů autor mísí obrazy cizích krajů, jako jsou palmy či oázy, ty pak pojí s motivem lásky. V následujících verších Nezval například přirovnává dívku k exotické květině. Do básně se tak promítla autorova láska k ženě i k exotice.

¹⁰¹ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 43.

¹⁰² Viz tamtéž, s. 21.

¹⁰³ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 22.

¹⁰⁴ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 510.

¹⁰⁵ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 31-32.

„Daleko na jih v mouřeninském kraji

tropické oázy rozkvétají

tropická růže jež tam vykvetla

ta černá růže to je milá má“¹⁰⁶

3.3.3 Menší růžová zahrada (1926), Básně na pohlednice (1926), Nápisy na hroby (1927)

V roce 1926 vznikla Nezvalova další poetistická sbírka *Menší růžová zahrada*. Podnět k jejímu vytvoření autor našel ve své tehdejší lásce. V prvních verších básník „odevzdal svůj lístek ve znamení revoluce“, neboť „cítí osudnou nutnost štěstí“. Jelínek říká, že tato slova udávají směr celé následující Nezvalově tvorbě.¹⁰⁷ Právě zde začal autor do básnické tvorby plně mísit svá politická stanoviska. Součástí sbírky je tak rovněž skladba *Premier plan*. Z ní můžeme cítit autorův rozpor s těmi, již nepovažují básnickou tvorbu a revoluci za potřebnou. V celém díle je pak kritizována lidská hrubost, přetvářka i pokrytectví.¹⁰⁸ Publikací však prochází také láska, a to například ve stejnojmenné básni *Láska*, *Podzimní listy* nebo *Romance*. V jedné z jejích slok autor apeluje na lidská srdce, z kterých se vytratila láska. Z toho usuzují, že tento cit i mírumilovný vztah mezi lidmi znamenaly pro autora velmi mnoho.

Ve stejném roce vyšla také báseň *Diabolo* a sbírka *Básně na pohlednice*, ta sestává z velké části ze čtyřveršových skladeb plných optimismu, hravosti a lehkosti. Ve sborníku najdeme básně jako *Mýdlo*, *Piano*, *Cukr*, *Bublíny*, *Žárovka* nebo *Automobil*.

V roce 1927 vydal Nezval publikaci *Nápisy na hroby*. V ní najdeme oddíly s názvem *Kolumbovo vejce*, *Písně* nebo *Rekonstrukce*. Do této pasáže autor zaznamenal své sny, představy i dětské vzpomínky. Nevyužíval zde však žádné metafory, přirovnání ani jiné

¹⁰⁶ NEZVAL, Vítězslav. *Pantomima: poesie*. 1. vyd. Praha: Ústřední studentské knihkupectví a nakladatelství, 1924, s. 90.

¹⁰⁷ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 35.

¹⁰⁸ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 57-58.

tropy. Jeho snahou bylo, aby čtenář nerozpoznal, co je v textu fantazie a co realita. Nezval toužil po rovnováze obou těchto prvků.¹⁰⁹

3.3.4 Blíženci (1927), Dobrodružství noci a vějíře (1927), Hra v kostky (1928)

V roce 1927 vznikla sbírka *Blíženci*. Název díla koresponduje se znamením, ve kterém se básník narodil. Převážná část jeho skladeb byla vytvořena spojením dvou obrazů. Tato skutečnost se objevila například v básni *Telefony*. Jejím námětem je telefonický rozhovor. Ten se však současně prolíná se samotným obrazem volajících. Sbírkou prostupuje autorova touha spojit každou ze svých etap života s dětstvím.¹¹⁰ Právě motiv dětství se objevil ve skladbě *Dětská báseň* nebo *Kornout*, v níž autor vzpomíná na svou první lásku Hedviku. Námět lásky pak najdeme také v básni *Oči milenek*, *Planá růže*, *Na kluzišti* nebo ve skladbě *Krajina*. V té autor propojil obrazy letní přírody jako je lesní ovoce nebo zpívající pták s motivy lásky v podobě nahé ženy a jejích ňader.

*„Mezi jahodami v lese
je atlasový divan
Nad ním se třese
a zpívá skřivan*

*Na té louce je španělská stěna
a na otomanu v doličku
spí nahá žena
a na prsou má rosničku“¹¹¹*

V témže roce vyšla také sbírka *Dobrodružství noci a vějíře*.¹¹² Skládá se ze čtrnácti krátkých básní, které nejsou pojmenované. Téměř v každé skladbě se objevil buď motiv

¹⁰⁹ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 511.

¹¹⁰ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 43-44.

¹¹¹ NEZVAL, Vítězslav. *Blíženci: poesie*. 1. vyd. Praha: L. Kuncíř, 1927, s. 31.

¹¹² Nezval Vítězslav, *Dobrodružství noci a vějíře*, první vydání r. 1927.

vějíře, nebo noci. Časté jsou i obrazy dívčích ňader, květin nebo motýlů. O rok později, tedy v roce 1928, Nezval publikoval sborník *Hra v kostky*. Ten obsahuje lyriku z let 1927 a 1928. Do této publikace byly zařazeny jedny z nejkrásnějších Nezvalových milostných básní. Mezi ty patří skladba *Tesknice*, ve které se kromě motivu lásky objevil také obraz řeky Vltavy. Ve sbírce najdeme i milostné básně s názvem *Jaro a Jarní noc*, do těch se promítají motivy jarní přírody. Podzimní tematika je pak podtržena v milostné básni *Rondel*. Součástí díla je rovněž intimní báseň *Budoucí pokolení*, v které Nezval hovoří o své touze zplodit s nejmenovanou ženou syna.

Klíčová je ve sbírce podle Jelínka báseň *Chiméra*, v níž se autor loučí s romantickou tvorbou. Tu zde také nazývá kráskou nebo nevěstkou. Milostná poezie pro Nezvala znamenala velmi mnoho. Z její moci se básník nikdy nedokázal vymanit. Součástí jeho veršů byly tak i nadále romantické promluvy a láskyplná vyznání. Stejně tak i motivy květin, zahrad, kočárů nebo přírody.¹¹³

„Sbohem má krásko kohout kokrhá
vracím se domů z tropického baru
sbohem má krásko neřesti a zmaru
tvůj hlas mi navždy v duši potrvá“¹¹⁴

3.3.5 Básně noci (1930), Snídaně v trávě (1930)

V roce 1930 vznikla sbírka *Básně noci*, která se řadí mezi Nezvalovy nejznámější publikace. Autor do tohoto souboru zařadil skladby jako *Akrobat*, *Smuteční hrana za Otokara Březinu*, *Signál času*, *Neznámá ze Seiny*, *Snídaně v trávě*, *Edison*, aj. Z nichž nejvýznamnější jsou skladby *Akrobat* a *Edison*.

Akrobat je třídílná programová báseň z roku 1927. Artista, jenž je její hlavní postavou, měl vyléčit každého, kdo byl nemocný nebo zarmoucený. Své poslání bohužel nesplnil, neboť spadnul z provazu. Macháček říká: „*Stejně tak nemůže být poezie jediným*

¹¹³ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 54-55.

¹¹⁴ NEZVAL, Vítězslav. *Hra v kostky: básně 1927 a 1928*. 1. vyd. Praha: R. Škeřík, 1928, s. 7.

*lékem na nemoci života.*¹¹⁵ Tímto dílem se tak básník vymanil ze své počáteční naivnosti a rozešel se s myšlenkou vytvořit lepší svět. V období poetismu je právě *Akrobat* pokládán za autorovu nejvýznamnější skladbu.¹¹⁶ Blahynka říká, že hlavní postava tohoto díla je zosobněním Nezvalovy básnické tvorby i jeho samotného. Akrobat byl dokonalý, stejně však poznal pád. Rovněž ani světu nepomohla dokonalost poetistické tvorby.¹¹⁷

Velmi podstatný je druhý oddíl básně s názvem *Vyznání*. Ten můžeme vnímat jako zpověď autorova bytí. V této části najdeme vzpomínky na dětství, mládí, na okamžiky samoty, na první touhu i bolest. Do tohoto oddílu se také promítá rozruch z války, vyčerpanost i smutek z lásky.¹¹⁸ Na konci třetí části této básně si můžeme všimnout, že se Nezval „loučí“ s městem akrobatů. Už zde je dle mého patrný záblesk autorova budoucího rozporu s poetistickou tvorbou.

„Na shledanou město bludiček

smutný ráji těch kdož milovali a neumírají

na shledanou město akrobatů

na shledanou město krve světél v zahradách a hvězd“¹¹⁹

Následně byly v roce 1928 publikovány *Manifesty poetismu*. Jejich součástí byl Nezvalův příspěvek s názvem *Kapka inkoustu*. V něm autor uvedl hned několik myšlenek, jež byly s těmi Teigovými v kontrastu.¹²⁰ Současně s *Manifesty poetismu* byla vydána také báseň *Edison*. Podnětem k jejímu napsání byl autorovi životopis vynálezce žárovky. Stejně tak byla Nezvalovi inspirací i samotná světla, která pro něj měla vždy přitažlivou moc. Skladba není jen pouhým vynálezcovým životopisem.¹²¹ V jejím jádru najdeme i vyznání

¹¹⁵ MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 34.

¹¹⁶ Viz tamtéž, s. 34.

¹¹⁷ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 67-68.

¹¹⁸ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 48.

¹¹⁹ NEZVAL, Vítězslav. *Básně noci*. 2. vyd. Praha: Aventinum, 1930, s. 145.

¹²⁰ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 34-35.

¹²¹ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 50-51.

obdivu. *Edison* je podle Blahynky však hlavně o poezii. Ta by měla „rozhánět tmu“ a být užitečná lidem.¹²²

Samotná báseň je rovněž oslavou tvůrčí práce člověka. V prvním zpěvu se setkáváme s pohnutkou sebevražedného stínu hazardního hráče. To můžeme vnímat jako odraz moderní doby. V druhém oddílu je zaznamenán život mladého vynálezce. Námětem třetího zpěvu je nástup nové doby, jenž je spojen s rozvojem techniky. Vrchol básně pak najdeme ve čtvrtém oddílu. Zde se dozvídáme, že největším štěstím člověka je radost z objevů.¹²³ Z pátého zpěvu je cítit naděje. Autor v básni říká, že na světě bude vždy něco pěkného, co nám pomůže zapomenout na strasti života.

Báseň *Edison* byla později obohacena o *Signál času*. V této pasáži je znázorněn žal nad smrtí vynálezce. Stejně tak i nad jeho neuskutečněným dílem. Jediné, co po lidech na světě zůstane, je totiž jejich výtvar.¹²⁴ Autor do básně vnesl svůj postoj k socialistické revoluci. Do skladby se také promítla hospodářská krize. *Signál času*, jako jedna z prvních Nezvalových básní, přímo zrcadlí politickou situaci.¹²⁵

Skladba *Neznámá ze Seiny*, jež je také součástí sbírky *Básně noci*, je vytvořena na motivy skutečné dívky, která byla nalezena mrtvá v řece Seině. Autor v této básni vyobrazil atmosféru letní noci. Hlavním námětem skladby je však motiv nalezené dívky. Básník popsal její tvář i tělo tak, jak byla objevena. Skladbou se tak silně prolíná motiv smrti.

Do Nezvalovy poetistické etapy ještě patří báseň *Snídaně v trávě*, která vznikla v roce 1930. Jelínek uvádí: „Z drobného faktu *snídaně v trávě* rozvine Nezval celý řetěz představ, které proměňují obyčejnou, všední skutečnost ve skutečnost neobyčejnou a zázračnou a ta opět probudí vzpomínky na dětství.“¹²⁶ Je tak zřejmé, že do této skladby se intenzivně promítla básníková fantazie. Poslední dílo, které do tohoto období můžeme zařadit je pak lyrickoepická skladba *Jan ve smutku*, taktéž z roku 1930.¹²⁷

¹²² Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 69.

¹²³ Viz SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk a literatura*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007, s. 57-58.

¹²⁴ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 51-53.

¹²⁵ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 42.

¹²⁶ JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 59.

¹²⁷ Viz tamtéž, s. 59.

4 Surrealistické období

4.1 Co je to surrealismus?

Surrealismus je avantgardní umělecký směr. Vznikl v první polovině dvacátého století ve Francii. Jeho zakladatelem je francouzský spisovatel André Breton. Ten vytvořil v roce 1924 *Manifest surrealismu*, v kterém jsou zaznamenány základní principy tohoto směru. Surrealismus najdeme jak v literatuře, tak i v umění. Jeho cílem je oprostit se od morálky i racionální kontroly. Naopak nechat volně působit představy, sny i fantazii. Představitelé tohoto směru vycházeli z psychoanalýzy Sigmunda Freuda. Ten kladl důraz na podvědomí člověka. Surrealisté se přikláněli také ke komunismu, marxismu i revoluci. Neuznávali však žádnou náboženskou víru.¹²⁸ Nechávali se inspirovat svými subjektivními pocity, využívali obrazotvornost i volný tok myšlenek. Svou tvorbou také obohatili emocionální stránku poezie.¹²⁹

Počátkem roku 1930 nastávalo sblížení francouzských surrealistů a hlavních představitelů Devětsilu. Ve stejném roce zveřejnil také André Breton svůj *Druhý manifest surrealismu*. Z něho bylo patrné, že se toto hnutí se svým původním manifestem již neztotožňuje. O tři roky později Nezval zaslal Bretonovi dopis. V tom vyjádřil sympatie české avantgardy k myšlenkám surrealismu. V březnu roku 1934 pak publikoval leták s titulem *Surrealismus v ČSR*. Ve stejném roce následně založil *Surrealistickou skupinu*, jejíž členem byl například Karel Teige, Jindřich Štýrský, Konstantin Biebel, Jaroslav Ježek, Bohuslav Brouk, aj.¹³⁰

V roce 1935 vyšla kniha *Mezinárodní bulletin surrealismu*. Ta vznikla spoluprací pražského seskupení s André Bretonem. Jeho surrealistické myšlenky byly publikovány i v díle *Co je surrealismus?* z roku 1937. V rámci skupiny u nás vycházely také sborníky *Ani labuť ani Lůna*¹³¹ a *Surrealismus*¹³². *Surrealistická skupina* byla v roce 1938 rozpuštěna

¹²⁸ Viz SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce. 3, Období od 90. let 19. století po polovinu 40. let 20. století*. 1. vyd. Praha: Brána, 2000, s. 116-117.

¹²⁹ Viz SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk a literatura*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007, s. 53.

¹³⁰ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 339.

¹³¹ *Ani labuť ani Lůna*, první vydání r. 1936.

¹³² *Surrealismus*, první vydání r. 1936.

Vítězslavem Nezvalem. Důvodem byl názorový rozpor členů skupiny v záležitostech týkajících se Sovětského svazu. Někteří členové jako Teige, Brouk nebo Štýrský usilovali o zachování skupiny.¹³³ Jejich snahy však byly marné, existence první vlny surrealismu byla u konce.

4.2 Nezval a surrealismus

První číslo Nezvalova časopisu *Zvěrokruh* vyšlo v listopadu roku 1930. Autor chtěl v tomto měsíčníku obeznámit čtenáře s krásami francouzského umění. V prvním vydání *Zvěrokruhu* Nezval naznačil, že tento časopis není o surrealismu. Druhé a zároveň i poslední číslo revue vzniklo v prosinci 1930. V něm už Nezval zveřejnil několik podobností mezi poetismem a surrealismem. Tomuto směru pak prakticky zasvětil celé druhé vydání. Tady také uveřejnil *Druhý manifest surrealismu* od André Bretona.¹³⁴

V Nezvalově surrealistické tvorbě se projevila touha po volnosti. Stejně tak i záliba v emocionálních stavech, odmítnutí světa kapitalismu i hledání ztraceného dětství. V mnoha dílech autor neodkryl celý popisovaný jev, ukázal pouze jeho část. Někdy je tak obtížné jednotlivé básnické výrazy objasnit.¹³⁵ Některé Nezvalovy skladby se dokonce podobají hádankám, jako příklad bych uvedla báseň *Kovář* nebo *Dojení* ze sbírky *Absolutní hrobař*¹³⁶.

Nezval se v tomto období také zajímal o podvědomí, zážitky z dětství, milostné prožitky i sny. Rovněž se v jeho skladbách začaly objevovat motivy úzkosti, smrti a ztráty domova. Kromě toho vzbudila autorovu pozornost i psychika člověka. Ve svých dílech básník neupustil od stálé formy rýmů a veršů. Neřídil se tak plně tím, co prosazovali

¹³³ Viz SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce. 3. Období od 90. let 19. století po polovinu 40. let 20. století*. 1. vyd. Praha: Brána, 2000, s. 118.

¹³⁴ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 40.

¹³⁵ Viz GRYGAR, Mojmír. Nezval. In: *Jak číst poezii*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 105-106.

¹³⁶ Nezval Vítězslav, *Absolutní hrobař*, první vydání r. 1937.

francouzští surrealisté.¹³⁷ Blahynka říká, že básník se s tímto směrem nikdy plně neztotožnil.¹³⁸

4.3 Surrealistická tvorba Vítězslava Nezvala

4.3.1 Skleněný havelok (1932), Pět prstů (1932), Zpáteční lístek (1933)

Básníkův přechod z poetismu na surrealismus byl započat sbírkami *Skleněný havelok*¹³⁹, *Pět prstů*¹⁴⁰ a *Zpáteční lístek*¹⁴¹. Nezval v každé z nich otevřeně vyslovil své názory. V těchto sbírkách najdeme jak lyriku intimní, tak i tu přírodní či sociální. Podle Jelínka je cílem básníka především detailně postihnout určitý jev či událost. V tomto období se do autorovy poezie začaly rovněž prolínat říkanky, popěvky i lidové písně.¹⁴² Jelínek také říká, že již v tomto díle můžeme najít počátky surrealismu.¹⁴³ Důkazem toho jsou čtyři automatické texty s názvem *Noc*, *Levitace*, *Večer před spaním* a *V chůzi*, které básník do sborníku zařadil.

Samotný název díla byl inspirován Bretonovou ideou domu ze skla. *Skleněný havelok* se neskládá jen z lyriky. Sestává také z manifestačních a experimentálních textů. Podnětem k vytvoření oddílu *Lyrika* se autorovi staly prožitky z mládí. Ty byly zformovány do různých popěvků, říkadel a slovních říček. V části *Skleněný havelok* autor vzpomíná na své dětské prožitky. Tento jev jsem zaznamenala v básni *Prodavač mýdel* nebo *Havelok*. V těch vzpomíná na svého otce i dědečka. Do oddílu *Antilyrika* Nezval zařadil básně pojednávající o nezbytnosti vzpoury proti rozumu, kapitalismu a náboženství.¹⁴⁴ Najdeme tam například skladbu *Nutnost revolty* nebo *Revolta šílenství*. Kromě těchto oddílů autor do sbírky zahrnul

¹³⁷ Viz GRYGAR, Mojmír. Nezval. In: *Jak číst poezii*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 100-102.

¹³⁸ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 114.

¹³⁹ Nezval Vítězslav, *Skleněný havelok*, první vydání r. 1932.

¹⁴⁰ Nezval Vítězslav, *Pět prstů*, první vydání r. 1932.

¹⁴¹ Nezval Vítězslav, *Zpáteční lístek*, první vydání r. 1933.

¹⁴² Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 76.

¹⁴³ Viz tamtéž, s. 65.

¹⁴⁴ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 515.

také *Osm textů k negro blues*, ve kterých se dotknul sociálních témat jako je chudoba, hlad i namáhavá práce horníků.

Ztělesněním nových autorových myšlenek je pak závěrečná báseň *Rozvrat podzimu*. Jejím prostřednictvím autor zobrazil spojitost mezi vědomím člověka a přírodou.¹⁴⁵ *Skleněný havelok* však obsahuje i básně milostné, a to například skladbu *Zahradní jiřiny*, *Lehkomyslná* nebo *Milenky*. Jejím hlavním námětem je krása tří dívek. V následujících verších se dle mého Nezval veřejně přiznal k tomu, že udržoval vztah s více ženami současně. V této sloce se také objevil motiv řeky Vltavy, jenž může být symbolem plynoucího času nebo básníkovi lásky k Praze.

„Co chtěl jsem dáti tobě dávám jiné

ty žárlivá

A Vltava se třpytí zpívá plyne

a uplývá“¹⁴⁶

Dílo *Pět prstů* obsahuje prosté básnické popěvky. Jejich úkolem je působit bezprostředně, stejně jako dětská říkadla. V díle například najdeme skladbu *Historie šesti prázdných domů*. Zde se autor opět zaměřil na své prožitky z dětství. Pomocí rekonstrukce dětských vzpomínek básník poznává sám sebe. Nezval si zde vybavil i tu nejstarší vzpomínku. Prostřednictvím každého z šesti domů seznámil čtenáře se svými prožitky. Ty z něj postupně utvořily básníka. Poslední dům pak značí smrt.¹⁴⁷ V básních *Povzdech* a *Relikviář* autor vzpomíná na svou rodnou krajinu. Ve skladbě *Noční procházka* najdeme obrazy Prahy. V celém díle se rovněž objevily verše sociální a milostné. Mezi ty milostné patří skladba *Klepy* nebo *Už brzy*. V některých básních se autor také obrací k válce, jako příklad bych uvedla báseň *Právo na život*.

¹⁴⁵ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 515.

¹⁴⁶ NEZVAL, Vítězslav. *Skleněný havelok: básně*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1932, s. 42.

¹⁴⁷ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 515-516.

Posledním dílem z výše zmíněných je sbírka *Zpáteční lístek*. Její součástí je báseň *Černá hodinka v biografu*. V ní autor předpověděl kolektivizaci soukromého majetku.¹⁴⁸ Nezval do publikace také zařadil skladbu *Vyzvání na cestu*. Z té jsou patrné autorovy sympatie k sovětskému svazu i jeho politické stanovisko. Sbíрка obsahuje také přírodní lyriku, a to v části *Přírodní snímky*, kde byly otištěny skladby jako *Parný den* nebo *Plískanice*. Sociální tematika, motivy války a hladu byly zaneseny do básně *Ne ještě nepřestala válka* a *Po demonstraci*. Do oddílu *Slovní hříčky* Nezval zařadil hravé básně jako například *Lilie*, *Peklo* či *Kojení*. Milostná lyrika je pak v díle zastoupena skladbami *Čekanka*, *Listopad*, *Změny*, nebo *Naděje*.

První autorovy ucelené texty se surrealistickým námětem byly zahrnuty do části *Mluvící panna*.¹⁴⁹ V té najdeme básně jako *Za oponami*, *Změny* nebo *Viděl jsem*. Všechny tyto skladby se skládají z hlavní dějové linie a poté z autorových dodatků. Dohromady však báseň působí jako celek a vytváří jeden příběh.

„*Listopad*

I blankyt je dnes děravý

A stromy holé

Třpytí se už jen zeravy

Tam dole

Jdeš v neurčitém průvodu

Potají slze

Listí se ztrácí ze schodů

Tam v mlze

I kříže jsou dnes zpuchřelé

A srdce pustá

A tebe studí na čele

¹⁴⁸ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 43.

¹⁴⁹ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 517.

Ústředním tématem této milostné básně je podzim. Autor ve skladbě popisuje typickou listopadovou atmosféru přírody. Nebe už není jasné, stromy jsou bez listí, jediné třešně ještě neopadaly. Tato báseň je rovněž protkaná emocionální chmurnou náladou. Autor zde vykreslil obraz dívky, která je dle mého zarmoucená. Verš „*listí se ztrácí ze schodů*“ by mohl být metaforou pro slzy, které ženě ztékají po tváři. Melancholická atmosféra podzimních dnů se pak rovněž promítla do druhého verše poslední sloky. Zde dle mého autor apeluje na lidská srdce, která jsou prázdná, láskou nenaplněná. Samotnou lásku pak v této skladbě vnímám jako nešťastnou, a to především kvůli melancholickým motivům mlhy a slz, ale také kvůli celkové náladě básně.

4.3.2 Sbohem a šáteček (1934)

Když se Nezval vrátil ze svých cest po Itálii a Francii, vydal v roce 1934 sbírku *Sbohem a šáteček*. Toto dílo obsahuje surrealistické motivy. Podle Blahynky však surrealistické není. Součástí sborníku jsou například obrazy Vídně, Paříže, Alp, Provence nebo Benátek. Publikace však nepojednává pouze o krásách cizích krajů. V knize najdeme i láskyplné verše o domově. Právě na domov a rodnou zemi Nezval na svých cestách nikdy nezapomněl. Například ve skladbě *Montparnas* se objevily verše o Smíchově. V básni *Provence* se stromoví podobalo tomu z domova. Ve skladbě *Zastesknutí* pak básník vzpomínal na svou matku, otce a přátele.¹⁵¹ Autor při svých cestách zaznamenával do básní atmosféru i půvab tamních krajů. Při návštěvě Kremlu ho velmi okouzлил vycpaný kůň. Podle Jelínka chtěl básník tímto upozornit na obyčejnou krásu. Ta totiž bývá často přehlížena.¹⁵² Poslední část sbírky s názvem *Návrat domů* zachycuje autorovy pocity při příjezdu z cest. V knize najdeme také intimní básně, jako příklad bych uvedla skladbu *Moulin de la Galette, Place du Tertre* nebo *Rue de la Gaîté*. S cizími tituly básní, jako jsou tyto, se ve sbírce setkáváme velmi často. Při jejich pojmenování se autor nechal inspirovat názvy restaurací, ulic i měst. V celém díle bylo cílem básníka především postihnout atmosféru okamžiků a upoutat

¹⁵⁰ NEZVAL, Vítězslav. *Zpáteční lístek*. 1. vyd. Praha: Fr. Borový, 1933, s. 149.

¹⁵¹ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 107-108.

¹⁵² Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 82-83.

pozornost k všední kráse. Závěrečná milostná skladba *Sbohem a šáteček* je pak jednou z nejznámějších Nezvalových básní.

„*Sbohem a kdybychom se nikdy neseťkali
bylo to překrásné a bylo toho dost*“¹⁵³

Autor se v těchto verších loučí s ženou, k níž choval city. Smířil se s tím, že se možná již nikdy neuvidí. Z toho básník dle mého není zarmoucený. S dívkou prožil krásné chvíle, navždy mu tak v srdci zůstanou vzpomínky.

4.3.3 Žena v množném čísle (1936)

Surrealismus se začal více projevovat až v básnické publikaci *Žena v množném čísle* z roku 1936. Motiv ženy prostupuje téměř celou sbírkou. V díle se však setkáváme i s motivy šicího stroje, náprstku, jehly, kolovrátku, mýdla nebo žehličky. Některé skladby mají prosebný charakter. V jiných je naopak snahou autora postřehnout nálady člověka.¹⁵⁴

Autor dává v básních do spojitosti mnohdy nezvyklé obrazy. Chce tím vytvořit nečekanou krásu i vyjádřit různorodou skutečnost.¹⁵⁵ Do skladby *Píseň písni* se prolнул popis dívčinych očí spolu s Nezvalovou fantazií. V básni *Litanie* autor sjednotil protikladné představy i slova. Všimnout si toho můžeme například ve spojení „*polibek pramene*“ nebo „*strop večera*“. Obraz ženy je pak podle Grygara ve skladbě formulován klidným pocitem „*měsíční napajedlo*“, něžností „*úsměv děčka nad astronomickou mapou*“, zvláštností „*plástev přibitá na strop večera*“, ale i vjemy zvukovými „*struna vyluzující fražolet*“, haptickými „*gumový strom*“ či optickými „*strašidelný dům v podobě rukavice*“.¹⁵⁶

Neobvyklé sjednocení slov vzniklo také ve skladbě *Příroda*. V ní najdeme spojení „*s broky lijáků*“, které v sobě skrývá vizuální podobnost střely a kapek. Stejně tak

¹⁵³ NEZVAL, Vítězslav. *Sbohem a šáteček: básně z cesty*. 3. vyd. Praha: Družstevní práce, 1934, s. 196.

¹⁵⁴ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 519-520.

¹⁵⁵ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 84.

¹⁵⁶ Viz GRYGAR, Mojmír. *Nezval*. In: *Jak číst poezii*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 104.

i dynamičnost deště či tradici podzimních lovů.¹⁵⁷ Je zřejmé, že autor v této sbírce tedy plně využíval své představivosti i obrazotvornosti. Dílo obsahuje také dvě básně o jedné strofě, a to skladbu *Malé dívce a Panenství*. Součástí sborníku je pak rovněž milostná lyrika, jako příklad bych uvedla báseň *Žena v množném čísle* nebo *Mám těžkou hlavu*. Právě do jejich veršů se promítly autorovy melancholické nálady. Básník touží po krásné rusovlásce. Tu však nemůže nikde najít. Svůj žal tak zaznamenal do této básně.

„*Mám těžkou hlavu*

Ze zahrad kterými jsem neprošel

Tlačí mě ve snu můra

Poněvadž tě nenacházím“¹⁵⁸

4.3.4 Praha s prsty deště (1936)

Další sbírka, o které zde bude pojednáno, nese název *Praha s prsty deště*. Tato publikace vznikla v roce 1936. Jak už její samotný název napovídá, autor se v tomto díle nechal inspirovat krásou Prahy. Básník do sborníku zaznamenal své vzpomínky na pražské mládí. Stejně tak i obavy z válečného konfliktu. Nezval viděl ve svých básnických obrazech Prahy jakousi spojitost s národní poezií. Proto už v tomto díle nepoužíval pravidelný verš. Jeho básně tak byly snadněji přeložitelné, chyběla jim však originalita.¹⁵⁹

Snahou autora bylo v této sbírce vytvořit básnický obraz Prahy. V knize tak najdeme například básně s názvem *Vinohrady*, *Hradčany* nebo *Stromovka*. Atmosféru hlavního města popsal autor ve skladbách *Deštivá Praha*, *Praha v zimě*, *Procházky* nebo *Stará Praha v dešti*. Na začátek publikace Nezval zařadil báseň *Pražský chodec*, v níž popisuje své pocity z první návštěvy tohoto města. Básník vytvořil skladby i na motivy takových pamětihodností jako je *Prašná brána*, *Staroměstské náměstí* nebo *Trojský most*. V závěrečné stejnojmenné básni *Praha s prsty deště* se Nezval obrátil k budoucí generaci. Rovněž popsal krásu Prahy a vyznal se ze svých láskyplných pocitů k ní. Ze sbírky je zřejmé, že básník toto město velmi

¹⁵⁷ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 519-520.

¹⁵⁸ NEZVAL, Vítězslav. *Žena v množném čísle: poesie*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1936, s. 143.

¹⁵⁹ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 122.

miloval, Praha pro něj měla vždy zvláštní kouzlo. Milostná lyrika je pak v publikaci zastoupena básní *Bez u Muzea na Václavském náměstí*, skladbou *Vánoční výklady* nebo *Dívky z kalendáře*. V jejích verších je autor okouzlen třemi ženami. Jejich půvab například přirovnává k rozkvetlé květině. Básníková citová vzplanutí se tak opět promítla do jeho poetické tvorby.

„Marie stojí v pondělí ráno v půl osmé pod deštníkem a čeká na tramvaj

Berta dostala již druhou sprchu

Anně se utrhla sponka mává na řidiče a směje se

Vůz je přeplněn nebudou asi sedět

Když se postaví vedle sebe je to jako když rozkvetne kalina

Jejich půvaby jsou nadýchané jak koláče se smetanou

Jejich očima hledí na svět nedělní večer“¹⁶⁰

4.3.5 Absolutní hrobař (1937)

V roce 1937 vznikla Nezvalova publikace s názvem *Absolutní hrobař*. Do této sbírky autor plně vnesl svůj surrealistický postoj. Příčinou jejího vzniku byla básníková slabost pro automatické psaní. Stejně tak i pro surrealistické hry. Součástí sborníku jsou Nezvalovy výtvarné pokusy zvané dekalky.¹⁶¹ Toto pojmenování je příznačné pro obrazy, které vznikají rozmazáním tuše mezi papíry.¹⁶² Do oddílu *Dekalkomanie* tak byly zařazeny básně jako *Vlny*, *Modla ženy* nebo *Soví muž*. Při jejich vzniku autor vycházel z obrazců, které viděl v již zmíněných dekalkách. Jejich pojmenování se ve sbírce také shoduje s názvem skladby. V oddílu *Stínohry* se setkáváme s jednoduchými básněmi jako *Cívka*, *Rukavice*, *Lampa*, *Mraveniště* nebo *Stolička*.

Součástí sborníku je také skladba *Pyrenejská moucha*. V té se mísí surrealistické prvky i Nezvalova antipatie k fašismu. Ve sbírce najdeme rovněž bojovnou skladbu *Dvanáct*

¹⁶⁰ NEZVAL, Vítězslav. *Praha s prsty deště: básně 1936*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1936, s. 173.

¹⁶¹ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 47.

¹⁶² Viz OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3. sv. (M-O). 1. vyd. Praha: Academia, 2000, s. 528.

novoročních výstřelů.¹⁶³ V díle bylo snahou autora nechat promlouvat realitu samotnou. Nezval se tak vyvaroval jakémukoliv básnickému zásahu. Ve skladbách pouze informoval a zobrazoval obyčejné motivy, mezi ty patří knihovna, pokrývač nebo slunečnice.¹⁶⁴ Hravost a jednoduchost se však také promítla do části sbírky s názvem *Absurdní hrobař*. Jejím obsahem je například skladba *Oráč, Dojení* či *Kovář*. Ty jsou koncipované jako hádanky. Předmět básně je čtenáři odkryt prostřednictvím jejího titulu.

4.3.6 Poezie studenta Roberta Davida (1936-1938)

V roce 1936 se dostal do vydavatelství Františka Borového svazek básní s názvem *52 hořkých balad věčného studenta Roberta Davida*. Skladby byly napsány formou villonské balady. Zrcadlily současnou společenskou situaci. Stejně tak i atmosféru hrozící války. Nezval vydal tento sborník anonymně. Řada lidí tak spekulovala nad jeho autorstvím.¹⁶⁵ Častý námět, který se v díle objevil je bída, a to například v *Baladě páté o chudobě, která cti netratí* nebo v *Baladě deváté o vůni chudoby*. Opakující se je také motiv naděje, a to ve skladbě *Balada šestnáctá o naději v lidské zmoudření* či *Balada sedmnáctá o naději*. S pohnutkou smrti se pak setkáváme v *Baladě padesáté první o vlastním hrobě* nebo třeba v *Baladě padesáté druhé na rozloučenou*. Prostřednictvím osoby Roberta Davida se autor otevřeně vyjádřil k sociálním problémům doby. S touto postavou se básník přímo ztotožnil v *Baladě čtyřicáté sedmé o sobě*.

Roku 1937 vyšla další kniha s názvem *100 sonetů záchránkyň věčného studenta Roberta Davida*. Za zmínku zde dle mého stojí milostná báseň *Sonet padesátý čtvrtý o tom, jak přeci přišla*. V této skladbě autor popsal okamžik, kdy se v noci setkal se svou milou. Atmosféru prvních intimních zážitků Nezval zaznamenal do skladby *Sonet jedenáctý o prvním polibku* nebo do básně *Sonet desátý o prvním doteku*. V publikaci najdeme také motiv záchrany, dětských vzpomínek, chudoby nebo smrti. Hlavním motivem sbírky je však láska. Autor v díle vyjádřil své city k ženě, do které se zamiloval. Tato dívka pak byla námětem nejedné básně. Její postavu najdeme například v *Sonetu třináctém o její nevinosti*, v *Sonetu čtyřicátém sedmém o jejím dívčím kouzlu*, v *Sonetu sedmdesátém pátém o její*

¹⁶³ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 89.

¹⁶⁴ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 521.

¹⁶⁵ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 47.

upřímnosti nebo v *Sonetu prvním o zachránění*. Milostných básní je tak v této knize veliké množství.

„tu vyšla z půdy krásná žena,
půl anděl a půl obrázek,
a přeřízla můj provázek.

Jaká se stala semnou změna?

Pryč, smrti, bído, skelety –

*Roberte, žij! Piš sonety!*¹⁶⁶

O rok později tedy v roce 1938, bylo publikováno dílo *70 básní z podsvětí na rozloučenou se stínem věčného studenta Roberta Davida*. V této sbírce najdeme balady, sonety i písně. Opět se zde také setkáváme s obrazem chudoby, a to například v díle *Triolet o hladovém* nebo *Rondeau o hladu*. Motiv násilí byl zanesen do skladby *Balada o muži, jenž uhodil ženu* či do *Balady o ženě, již odvezla ambulance*. Námět ženství se pak objevil v básni *Gazel o střídání žen*. Zde autor přiznal, že za svůj život prožil noc s řadou dívek. Některé znal mnohdy jen jeden den. Ve sbírce se pak setkáváme i s obrazy dětství, snění či smrti.

První kniha o Robertu Davidovi byla publikována ještě rok před vydáním *Absolutního hrobaře*. Je tak pravděpodobné, že již při jeho vzniku si Nezval uvědomoval vyhraněnost surrealismu.¹⁶⁷ Ten například nepodporoval tvorbu sonetů ani jiných lyrických útvarů. Básníkům tak scházela potřebná tvůrčí nespoutanost. Dílem *52 hořkých balad* se tak Nezval osvobodil ze spáru surrealismu. Prostřednictvím postavy Roberta Davida se chtěl autor srovnat s tíživou skutečností doby. Touto figurou se také toužil přiblížit nezaměstnaným. Blahynka říká, že obraz zachránkyně je pak napříč všemi díly metaforou pro záchranu před surrealismem.¹⁶⁸ Autor série knih s Robertem Davidem byl čtenářům

¹⁶⁶ NEZVAL, Vítězslav. *Básně, balady a sonety věčného studenta Roberta Davida: 52 hořkých balad, 100 sonetů, 70 básní z podsvětí*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1957, s. 115.

¹⁶⁷ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 48.

¹⁶⁸ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 129-133.

znám již po vydání druhé publikace. Přesto se Nezval k autorství přiznal až patnáct let poté. Největší sociální vážnost básník vnesl do publikace *52 hořkých balad*. Její naléhavost dalšími dvěma knihami již nepřekonal.¹⁶⁹

¹⁶⁹ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 523.

5 Období ohrožení republiky a válka

5.1 Charakteristika období ohrožení republiky a války

Do české poezie se v této době prolínalo především téma domova, strach o osud země i reakce na politickou situaci. Do tvorby spisovatelů se také mísily prožitky z okupace národa německými vojsky i obrazy Prahy v Protektorátu Čech a Moravy. V předválečné poezii nechyběl smutek, strach ani pocity úzkosti z blížícího se válečného konfliktu.

V tomto období došlo k poklesu vzniku české literární tvorby. Vzhledem k situaci totiž odešlo mnoho spisovatelů do emigrace. Mezi ně patřili Egon Hostovský, Jan Werich nebo Jiří Voskovec. Řada jiných autorů byla uvězněna do vyhlazovacích táborů. Kupříkladu Ferdinand Peroutka, Karel Poláček či Josef Čapek. Někteří spisovatelé byli kvůli své publikační činnosti dokonce popraveni. A to například Julius Fučík nebo Vladislav Vančura. Díla jiných autorů jako třeba Františka Langera nebo Jaroslava Haška byla v době okupace a války zcela zakázaná. Existovali také spisovatelé, kteří své dílo uveřejňovat směli. Ti však byli silně omezeni cenzurou. Museli tvořit pouze „v zájmu režimu“. V tomto období se tak literatura rozdělila na tři odvětví. A to na literaturu publikovanou veřejně, exilovou a vydávanou ilegálně. Publikace, které v této době být vydány nemohly, byly zveřejněny až po druhé světové válce.¹⁷⁰

V literatuře byl člověk od druhé poloviny třicátých let znázorňován ve spojení s jeho národem i historií země. V dílech byl zobrazován především takový jedinec, který nepodlehne nepřízni osudu, naopak ji zvládne překonat. S překážkami se však dokáže vypořádat pouze vnitřně vyrovnaný člověk.¹⁷¹ Dle mého se tímto počínem snažili tvůrci motivovat čtenáře k překonání těžkých časů. V této době autoři ve svých dílech také líčili lidskou zálibu ve zlo.

¹⁷⁰ Viz SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce. 3, Období od 90. let 19. století po polovinu 40. let 20. století*. 1. vyd. Praha: Brána, 2000, s. 149-150.

¹⁷¹ Viz tamtéž, s. 152-153.

V období před válkou vzniklo například dílo *Světlem oděná*¹⁷² od Jaroslava Seiferta nebo sbírka *Torzo naděje*¹⁷³ od Františka Halase. Po dobu války pak svou publikační činnost většina spisovatelů přerušila.

5.2 Nezval v období ohrožení republiky a války

Ústředními tématy Nezvalovy předválečné poezie byly především negativní prožitky z okupace, rovněž také zármutek a úzkost z hrozby válečného konfliktu. Do jedné ze sbírek byl začleněn i motiv autorovy matky. Ve svých dílech se tak Nezval opět ubíral k námětům domova a dětství. Silně se v jeho dílech projevilo také vlastenectví.

Za okupace a války autor literaturu nevydával. Díla, která v tuto dobu vznikla, byla publikována až po osvobození státu. V roce 1939 dostal básník možnost odejít do emigrace. Svou rodnou zemi však nedokázal opustit. Pobýval tak téměř v ilegalitě jak v Praze, tak u rodiny v Brně. V září roku 1944 byl však básník zatčen. Naštěstí byl krátce poté opět puštěn na svobodu.¹⁷⁴

Po celou dobu války byl Nezval téměř bez prostředků. Přežít toto období tak pro něj bylo o to složitější. Svou literární činnost básník publikovat nemohl. V době protektorátu se tak uchýlil k malířství. Tomu se nakonec věnoval až do své smrti. Jako výtvarný umělec tvořil například podobizny básníků či portréty své rodiny. Vlastníkem některých jeho prací je nyní Památník národního písemnictví v Praze. Krajinné malby jsou pak v majetku třebíčského Západomoravského muzea a brněnského Moravského muzea.¹⁷⁵

Díla, která vznikla v období ohrožení republiky, obsahovala jak politicky motivovanou poezii, tak i tu sociální nebo milostnou. Tu například najdeme ve sbírce *Pět minut za městem*, která vyšla ve dvou vydání nejprve v roce 1939 a vzápětí v roce 1940. Druhým dílem, které bylo v této době vydáno, je sbírka *Matka naděje*.

¹⁷² Seifert Jaroslav, *Světlem oděná*, první vydání r. 1940.

¹⁷³ Halas František, *Torzo naděje*, první vydání r. 1938.

¹⁷⁴ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 67-68.

¹⁷⁵ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 149-150.

5.3 Tvorba Vítězslava Nezvala v období ohrožení republiky a války

5.3.1 Matka naděje (1938)

Strach o matku, jež musela podstoupit komplikovanou operaci, ale také obava a úzkost z válečné hrozby, prostupuje Nezvalovou předválečnou sbírkou *Matka naděje* z roku 1938. Základním tématem sbírky je vztah k vlasti, domovu a matce. Ta značí ve sbírce naději a statečnost. Láska k ní je pak symbolem lásky k rodné zemi.¹⁷⁶ Matka v díle rovněž představuje bezpečí a jistotu domova. Celou sbírkou pak prostupuje poezie volného verše se surrealistickým námětem.¹⁷⁷ Do básnickovy tvorby se s tímto dílem také opět vrátily motivy dětství, a to například ve skladbě *Je-li to polibek* nebo *Ó hrej si chlapče s kotětem*. Rodinné vzpomínky i život své matky autor zaznamenal do básně *Matka naděje*. Zde se zmínil o matčině dětství, svatbě s otcem nebo třeba o uvěznění otce do koncentračního tábora. Hlavním motivem sborníku je matčina nemoc a smrt. Autor také vzpomínal na okamžik, kdy četl dopis o matčině nemoci. Sbíрка se pak skládá z většiny básní, které k matce přímo promlouvají. Jako příklad bych uvedla skladbu *Tak zdá se mi, že omládlá jsi, Tvá něha je skryta v tvých prsou, Matko* nebo *Až budeš staříčká*.

5.3.2 Pět minut za městem (1939)

Druhým básnickým dílem, vydaným v tomto období, je sborník *Pět minut za městem*. Zde autor vyjádřil své antipatie k okupaci. Do sbírky se také znovu prolnul autorův vztah k milované zemi. V oddílu s názvem *Historický obraz* se mísí autorovy negativní pocity z všudypřítomných vojsk i národního ústupu. Tuto tematiku například najdeme ve skladbě *Z hloubi noci* nebo *Od úst k ústům*. Součástí sbírky je také *Óda na návrat Karla Hynka Máchy*. Podnětem pro její napsání byl básníkovi přesun Máchovy tělesné schránky na Vyšehrad z původních Litoměřic. Touto básní také silně prostupuje Nezvalovo vlastenectví. V oddíle *Veliká pouť* byla zobrazena česká města jako Domažlice, Tábor nebo Mělník. Ta se přišla společně poklonit Praze. Zde si můžeme všimnout symbolu národní

¹⁷⁶ Viz SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk a literatura*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007, s. 58.

¹⁷⁷ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 138.

jednoty. V částech *Tesknice* a *Planá růže* se objevil nádech písňové melodičnosti, a to například ve skladbě *Jatky* nebo *Popěvek*. V publikaci rovněž najdeme báseň *Pět minut za městem*. Ta je podle Jelínka jakýmsi rozhraním mezi světem dobra a zla.¹⁷⁸

Původně byla součástí díla také skladba *Švábi*. Nezval v této básni narážel na okupanty. Z tohoto důvodu báseň neprošla cenzurou a byla vydána až po válce roku 1945.¹⁷⁹ Macháček říká, že v tomto období začal do Nezvalových básní pronikat humanismus. Autorovy verše byly více srozumitelné, svou tvorbou se tak básník přiblížil k realismu.¹⁸⁰ Z celé sbírky je však cítit smutek, který autor prožívá při pomyslení na válkou zničenou zemi. V publikaci se objevil motiv naděje v lepší budoucnost národa i obrazy domova, dětství či dospělosti. V díle také najdeme milostné básně, jako příklad bych uvedla skladbu *Píseň o vřesu*, *Pastorále* nebo *Andante*. Právě do jejích veršů se promítla autorova touha po nejmenované ženě.

„Má láska moje čekání má touhu

Hra umlká

Jak dlouho trvá, jak už trvá dlouho

Ta pomlka!“¹⁸¹

¹⁷⁸ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 93-94.

¹⁷⁹ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 524.

¹⁸⁰ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 66.

¹⁸¹ NEZVAL, Vítězslav. *Pět minut za městem: básně 1939*. 2. vyd. Praha: F. Borový, 1940, s. 90.

6 Poválečné období

6.1 Charakteristika literatury poválečného období

Prožitky z války, období Protektorátu, pocity úzkosti, smutku i melancholie. To vše se prolínalo do poválečné tvorby mnohých spisovatelů. Součástí této poezie jsou básně, které nemohly být za války vydány. Do poválečné tvorby se mísily pocity štěstí z osvobození republiky. V této době vznikaly i díla bilančního typu. K poválečné poezii pak také neodmyslitelně patří tvorba spisovatelů, jenž byli ve válce zabití. Autoři ve svých dílech velmi často zobrazovali válku jako bitvu zla a dobra. Jeho zosobněním byla osvobozující Rudá armáda. Mnoho spisovatelů chtělo touto formou složit poklonu Sovětskému svazu. Ztělesněním zla byli naopak Němci, nacismus a fašismus. Válka byla v dílech také často přirovnávána k souboji chudoby a bohatství. Stejně tak i k boji slovanství a germánství.¹⁸²

Autoři do svých děl promítaly hrůzu války. Stejně tak i obrazy hrdinů a padlých. Svou pozornost soustředili především na hrdinství, dramatické okamžiky i momenty osvobození. V dílech byl kladen důraz na přesné uspořádání děje podle doby vzniku. V básních se často objevovaly obrazy tanků, zbraní nebo vojáků. Protikladem k válečným motivům bylo zobrazení rozkvetlých stromů a květin. Spisovatelé svá díla mnohdy zasvětili válečným obětem, vojákům nebo známým osobnostem, které byly ve válce zabity. V literární tvorbě se vyskytují žánry jako litanie, rekviem, modlitba nebo žalm. Řada autorů se vlivem války vrátila i k sociální poezii.¹⁸³ Po válce se postupem času do poezie opět vrátila radost i nový pohled na život.

Kromě Vítězslava Nezvala můžeme mezi spisovatele poválečné poezie například zařadit Jaroslava Seiferta a jeho *Přilbu hlíny*¹⁸⁴ Vladimíra Holana se skladbou *Panychida*¹⁸⁵ nebo Františka Halase a jeho sbírku *V řadě*¹⁸⁶.

¹⁸² Viz JANOUŠEK, Pavel et al. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 29-31.

¹⁸³ Viz tamtéž, s. 31-32.

¹⁸⁴ Seifert Jaroslav, *Přilba hlíny*, první vydání r. 1945.

¹⁸⁵ Holan Vladimír, *Panychida*, první vydání r. 1945.

¹⁸⁶ Halas František, *V řadě*, první vydání r. 1948.

6.2 Nezval v poválečném období

Roku 1945 bylo Nezvalovi předáno vedení filmového odboru. Rovněž byl pověřen přípravou filmových festivalů. Téhož roku se básník také zapojil do politických aktivit. O rok později pak byl vybrán za právoplatného člena České akademie věd a umění. V těchto letech byl Nezval prakticky poprvé zaměstnán. Doposud měl veškerou práci kromě psaní spíše jako vedlejší. Vzhledem k velké pracovní vytíženosti se básník ke své tvorbě během roku 1945 nevrátil. Nebylo tomu tak ani v příštích třech letech. V tomto období se autor věnoval jen vydávání tvorby časopisecké. V průběhu let 1945-1948 Nezval publikoval pouze starší básnické sbírky v novém vydání. Mezi takovéto knihy patří *Sbohem a šáteček* nebo *Básně noci*.¹⁸⁷ První nová sbírka vznikla až v roce 1949 a nesla název *Veliký orloj*.

Nezvalova poválečná tvorba již neobsahuje napětí ani vnitřní odpor. Jeho poezie je stále objektivnější, přesto ji však nechybí originalita. Nezval se v tomto období vrátil k tématům války, míru, spokojeného života i rodného kraje. Jeho pozornost se opět ubírala také k dětství. Právě dětské zážitky v básníkovi vyvolávaly šťastné emoce. Dětský zrak mu dával nový rozměr viděné skutečnosti. Jelínek říká, že evokace prožitků z dětství byla pro autora duševní i poetickou nezbytností.¹⁸⁸ Do básnické tvorby se prolno Nezvalovo komunistické přesvědčení, vděk Rudé armádě, obdivu Stalina i celého Sovětského svazu. Jeho verše tak obsahují prvky socialistického realismu.

Do poezie se také vmísily motivy Francie. Stejně tak i surrealistický princip nezávislého spojování představ a pocitů.¹⁸⁹ Básník prostřednictvím své poezie promlouval ke čtenářům a varoval je před válkou. Také v Nezvalově poválečném období pak vznikala milostná lyrika. Najdeme ji například ve sbírce *Balady Manoně*¹⁹⁰, *Křídla*¹⁹¹ nebo *Chrpy a města*¹⁹².

¹⁸⁷ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 156-157.

¹⁸⁸ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 96-97.

¹⁸⁹ Viz VOISINE-JECHOVÁ, Hana. *Dějiny české literatury*. Překlad Aleš Haman. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2005, s. 410.

¹⁹⁰ Nezval Vítězslav, *Balady Manoně*, první vydání r. 1945.

¹⁹¹ Nezval Vítězslav, *Křídla*, první vydání r. 1952.

¹⁹² Nezval Vítězslav, *Chrpy a města*, první vydání r. 1955.

6.3 Tvorba Vítězslava Nezvala v poválečném období

6.3.1 Historický obraz (1945), Balady Manoně (1945)

Po 2. světové válce vyšel v roce 1945 samostatný cyklus básní pod názvem *Historický obraz*. Ten obsahuje básně, které byly zařazeny již do sbírky *Pět minut za městem*. Autor do něj však nově zahrnul také skladby vytvořené v průběhu války. Stejně tak i básně, jejichž hlavním tématem je osvobození a Pražské povstání. Na všechny události zde básník podává objektivní pohled.¹⁹³ Součástí sbírky je například skladba *Z hloubi noci*, která vypovídá o vpádu německých vojsk na české území. Tématiku okupované Prahy najdeme ve skladbě *Právě odtroubili válku* nebo *Na Hradčanech*. V básni *My, my česká města* Nezval zmínil vyhlazení Lidic i svou nevoli k Němcům, jenž se tohoto činu dopustili. V básni *Přišli včas* pak autor vyobrazil příchod Rudé armády. Vyzdvihнул i její lidskost a dobrotu. Do celé sbírky se prolnula atmosféra války, okupace i následná radost z osvobození republiky. Autor se dle mého prostřednictvím těchto básní snažil Čechy podnítit k ochraně země i ukázat nesmyslnost a následky válečných konfliktů. Macháček říká, že Nezval do díla promítnul všechnu svou důvěru i lásku v Sovětský svaz. Stejně tak i naději v lepší budoucnost země.¹⁹⁴

V průběhu let 1939–1940 vznikala sbírka básní s názvem *Balady Manoně*. K jejímu vydání však došlo až v roce 1945. Některé z těchto skladeb se také objevily v Nezvalově divadelní hře *Manon Lescaut*¹⁹⁵.¹⁹⁶ Do díla, konkrétně do básně *Než odjedeme* autor zanesl obraz Francie i loučení s ní. Skladbu *Odpusťte otče* básník věnoval svému tatínkovi. Ve sbírce se objevil také náboženský motiv, a to v básni *I řekl Ježíš*. Téma smrti bylo poté zaneseno do skladby *Až kukačka ti odkuká*. Sborník se však z největší části skládá z milostné lyriky. Ta je například zastoupena skladbou *Kytička Manon*, *Čajové růži podobná jsi*, *Ty nejroztomilejší* nebo *Kořím se Manon*. V jejich verších autor opěvuje půvab ženy i její jméno. Dívce autor také dává různá přirovnání. Všemi se snaží vyjádřit její půvab.

¹⁹³ Viz JANOUŠEK, Pavel et al. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, s. 33.

¹⁹⁴ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 81.

¹⁹⁵ Nezval Vítězslav, *Manon Lescaut*, první vydání r. 1940.

¹⁹⁶ Viz MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, s. 524.

„Kořím se Manon vaší kráse

Kořím se Manon tvému jménu

Jsi jako voda bez kamenů

Jsi štíhlá jako vosy v pase“¹⁹⁷

6.3.2 Veliký orloj (1949), Stalin (1949)

V březnu roku 1949 Nezval publikoval novou sbírku s názvem *Veliký orloj*. Její součástí jsou skladby vzniklé v letech 1942-1948. Celé dílo je obsahově velmi rozmanité. Ve sbírce se objevilo téma války a obdiv Sovětského svazu. Stejně tak i motiv astrologie a cirkusu. Autor také zavzpomínal na své zemřelé kolegy i na obsazení českého území německými vojsky.¹⁹⁸ Námětem první stejnojmenné básně *Veliký orloj* byl Nezvalův rodokmen. Básník čtenáře seznámil se svými předky, a také zmínil svůj sedlácký původ. Do části *Vzduchoplavba* autor zařadil skladby inspirované jeho cestou do Sovětského svazu. V tomto oddíle tak najdeme básně jako *Stalingrad v noci* nebo *Píseň z moskevského nábřeží*. V části *Medardovy deště* jsou obsaženy básně s přírodní tematikou, jako příklad bych uvedla skladbu *Krajina, Váhy v přírodě* nebo *Konvalinka*.

Oddíl s názvem *Na visutých hrazdách* obsahuje básně s artistickými motivy. Mezi tyto skladby patří *Cirkus*, *Hadí tanečnice*, *Krasojízda* nebo *Polykač nožů*. V části *Memoriál* pak najdeme básně jako *Za Janem Opletalem*, *Návrat Jaroslava Ježka* nebo *Panychida za S. K. Neumanna*. Závěrečnou básní je ve sborníku skladba *Plán*. Zde autor zavzpomínal na dobu, kdy byl krátkodobě zavřen ve vězení. Do básně se promítají i autorovy šťastné pocity z konce války a osvobození Prahy.

Nad celou sbírkou se však vznesla vlna kritiky. Blahynka říká, že Nezvalovi byl vyčítán fakt, že kniha nepřinesla nic nového. V básních se totiž objevily autorovy známé surrealistické a poetické metody.¹⁹⁹ Již *Historický obraz* a nyní i *Veliký orloj* byly

¹⁹⁷ NEZVAL, Vítězslav. *Balady Manoně: básně z let 1939-1940*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1945, s. 51.

¹⁹⁸ Viz JANOUŠEK, Pavel, ed. a ČORNEJ, Petr, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. 2. sv. (1948-1958). 1. vyd. Praha: Academia, 2007, s. 185.

¹⁹⁹ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 163.

vytvořeny ve stylu socialistického realismu. Cílem tohoto směru bylo prosazování socialistického režimu, oslava jeho moci i vůdce Stalina.²⁰⁰ Přesně tyto znaky se následně mísily i v další Nezvalově poválečné poezii. Součástí *Velikého orloje* je pak také dvanáct skladeb ze souboru *Kůň a tanečnice*²⁰¹. Dílo však obsahuje i milostné básně jako například *Vteřina*, *Ranní sonatina*, *Mezi šeríky* nebo *Vratkost lásky*.

„Mezi šeríky

V pralese bezů mezi čmeláky

a muškami a tulipány

ležím a dívám se na mraky

jež rozkládají se jak otomany

Koho to vidím nebesa

na baldachýnu nad zahradou?

Je to jen mrak či komtesa?

Ach odkud znám tu tvář tak dětsky mladou?

Tvé oči světlé primule

jež ani rozkoš nezavírá

usmívají se strnule

Tvá dlaň mi z čela krůpěj stírá

Kdykoliv bez se zachvěje

pruh vůně mění se v tvé tělo

jež právě tolik vonné je

jak by se denně v bezích procházelo.

²⁰⁰ Viz CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti*. 1. vyd. Brno: Centa, 2005, s. 869-870.

²⁰¹ Nezval Vítězslav, *Kůň a tanečnice*, první vydání r. 1962.

*Ó kdybych v této zahradě
jež mi dnes tebe připomíná
(Jsi na cestách? Či v úřadě?)
směl dát ti sklenku tokajského vína

jímž je ten malý tulipán
který tak voní panebože
ten šerík jenž je květy obsypán
proměnil by se v naše lože!²⁰²*

V této básni autor zrcadlí letní přírodu, rozkvetlé šeríky, čmeláky i tulipány. Do skladby se také promítla autorova schopnost obrazotvornosti. V první sloce básník leží na trávě a pozoruje mraky, které plují po obloze. Ty přirovnává k otomanům. Ve druhé sloce Nezval fantazíruje, zda mu oblaka nepřipomínají spíše mladou tvář půvabné dívky. V mracích autor dokonce vidí její oči. Její tělo cítí i ve vůni bezu. Krásou ženy je naprosto okouzlen. Dívka má však v autorových představách strnulý výraz, dle mého je tak jejich vztah nenaplněný. Nezval by se s ní chtěl setkat, přemýšlí, kde teď právě je. V poslední sloce si můžeme všimnout opět obrazu letní přírody v podobě květin. Na začátku i na konci skladby se objevil motiv postele. Ten je dle mého výrazem autorovi touhy po ženě. Básník na ni nemůže přestat myslet, své představy tak vkládá do této skladby. V básni si můžeme všimnout především krásného spojení intimní lyriky s prvky letní přírody.

V roce 1949 vznikla také lyrickoepická skladba *Stalin*. Ta byla vytvořena na počest sedmdesátých narozenin tohoto revolucionáře. Báseň se skládá z politických i životopisných informací. Do jejího závěrečného oddílu autor zařadil verše o domově. Jelínek uvádí, že pomocí nich chtěl básník předat Sovětskému svazu svůj výraz obdivu. Samotná osobnost Stalina je pak v díle zosobněním veškeré síly socialistického systému.²⁰³ V básni byla zobrazena i legenda o Ježíši. Součástí díla jsou tak rovněž náboženské motivy. Do skladby

²⁰² NEZVAL, Vítězslav. *Veliký orloj*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1949, s. 63.

²⁰³ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 100-101.

se také promítnul obraz moderního města i lidské práce.²⁰⁴ Autor svou pozornost v celé básni směřoval především k socialismu a osobnosti Josifa Vissarionoviče Stalina.

6.3.3 Zpěv míru (1950), Z domoviny (1951)

Na základě vyostřených vztahů a obavy z příchodu další světové války, byla Nezvalem roku 1950 sepsána skladba *Zpěv míru*.²⁰⁵ Báseň je složena z pětiveršových slok. Jejich poslední verš pokaždé končí refrémem: „zpívám zpěv míru“. Právě z tohoto verše je zřejmé, že cílem autora bylo prostřednictvím skladby nabádat lidstvo k míru. Nezval v díle vyzdvihoval půvab naší země, život člověka i právo dítěte na klidné dětství. Autor toužil po zachování jeho rodného kraje i měst jako je Paříž, Londýn nebo Řím. K obraně ve skladbě svolával prostý lid, ale také listonoše, tanečnice, farníky nebo bankéře. Stejně tak i známé osobnosti jako je Picasso, Charlie Chaplin či Bezruč. Z básně můžeme cítit Nezvalovu úzkost, žal i obavy z dalšího válečného konfliktu. Nezval v tomto díle také apeloval na budoucnost národa. V básni dával lidem prosté i zásadní důvody k tomu, proč neválčit. Do skladby se promítly autorovy touhy i vnitřní přání, a to největší bylo zachovat mír. Tato báseň je ryze politická, žádné milostné prvky se v ní tak neobjevují.

V roce 1951 básník vydal skladbu *Z domoviny*. Jak již samotný název napovídá, jejím hlavním námětem je autorův rodný kraj. Z básní můžeme cítit Nezvalovu lásku k domovu. Podle Macháčka pak i jeho radost z vytvoření nové vlasti. Do knihy se rovněž promítlo básníkovu vlastenectví.²⁰⁶ Nezval se v této publikaci vrátil i k dětským vzpomínkám. V mysli si vybavoval člověka tak, jak se s ním setkával, když byl dítětem.²⁰⁷ Dílo rovněž pojednává o zaostalosti i problémech minulých dob autorovi rodné vsi.²⁰⁸ V básních Nezval hovoří o lidských vztazích, nástupu války i jejích hrůzách. V díle se také objevily motivy bohatství a chudoby i obraz lásky k Nezvalovým rodičům. Autor ve skladbách zavzpomínal na svou rodnou vísku, její obyvatele i rodinné zvyky. V publikaci

²⁰⁴ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 169-170.

²⁰⁵ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 73-74.

²⁰⁶ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 75.

²⁰⁷ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 98.

²⁰⁸ Viz GRYGAR, Mojmír. Nezval. In: *Jak číst poezii*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 110.

nechybí ani zmínky o nemoci, stáří či rychle plynoucím čase. Celé dílo je silně vlastenecké, prvky milostné lyriky v něm tak nenajdeme.

6.3.4 Křídla (1952)

Dílem, kterým jsou prostoupeny motivy domova a míru, je rovněž sbírka *Křídla* z roku 1952. Její obsah je velmi rozmanitý. Součástí sbírky je například *Rozloučení s Konstantinem Biebelem*, *Telegram z Pekingu* nebo *Tři smuteční básně za Františka Halase*. Nezval do sbírky také zařadil část s názvem *České balady*. Zde najdeme například *Baladu o zvonici*. Jejím námětem je zvon, který svolává lidstvo k míru. Stejně tak i velmi emotivní *Balada o smrti matky* nebo balada *U tří lilií*. Ta obsahuje autorovy prožitky z pobytu ve Františkových Lázních i jeho touhu po míru. Součástí díla je rovněž skladba *Hymna komunistické strany*. Zde básník opět vzdává hold Stalinovi, Sovětskému svazu i Klementu Gottwaldovi. Politické události pak Nezval rovněž zrcadlí v básni *STM* nebo *Pražské jaro 1950*. Ve skladbě *Dvacáté století* autor naznačil, že by byl život v tomto století krásný, kdyby však nebylo nemocí a války. Součástí této publikace je také obraz Prahy, který se mísí v básni *Praha o Velikonocích*. Rovněž obraz pracujícího člověka ve skladbě *Kdyby vás nebylo, dělníci* nebo motiv přírody v básních *Kos*, *Hory*, *Slunce* či *Motýl v létě*. V publikaci najdeme také básně milostné. Jako příklad bych uvedla skladbu *Až se ti zasteskne, Ze zahrady* nebo *Tvé oči*. V jejích verších Nezval přirovnává části těla ženy k originálním subjektům. Prostřednictvím těchto veršů autor opěvuje krásu ženy, do skladby rovněž promítá svá citová vzplanutí.

„*Tvé oči jsou černá jezera.*

Tvé vlasy jsou z letního večera.

Tvé nohy přišly z bludných cest.

Tvé rty jsou měsíc, tvé zuby z hvězd.“²⁰⁹

²⁰⁹ NEZVAL, Vítězslav. *Křídla: básně z let 1949-1952*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1952, s. 90.

Ve sborníku *Křídla* tak najdeme poezii politickou, ale i tu milostnou a reflexivní.²¹⁰ V knize se sice objevovaly optimistické motivy. Z celé sbírky je však přesto cítit, co autora nejvíce trápilo. Znovu je to otázka války. Básník se pomocí poezie snažil proti válce bojovat a přivést lidstvo na cestu míru. Blahynka uvádí, že tyto motivy i obrazy domova se pak prolínaly v padesátých letech do celé jeho tvorby.²¹¹

6.3.5 Chrpy a města (1955)

Nezvalova poslední dokončená sbírka vznikla v roce 1955 a nese název *Chrpy a města*. Na její začátek autor zařadil skladbu *Syn lidu*. Tu věnoval svému otci. O něm a o jeho životě také celá báseň pojednává. Část s názvem *Básně všedního dne* obsahuje kratší skladby, jako příklad bych uvedla báseň *Sloky o Praze*. Zde autor opěvuje krásu tohoto města, a také přiznává, že ho nedokáže nikdy opustit. Tématika Prahy byla zanesena i do básně *Lednová*. Jejím námětem je zasněžený Karlův most. Do tohoto oddílu byla zařazena i báseň *Na břehu řeky Svratky*. Právě břeh řeky, ke kterému Nezval často chodíval je hlavním námětem celé básně. Tento motiv může být spojován s autorovými vzpomínkami či být symbolem plynoucího času. Z veršů pak cítím lásku, kterou autor choval ke svému rodnému kraji.

V části *Noční host* najdeme úvodní stejnojmennou skladbu. V jejím jádru jsou ukryty autorovy pocity z okupace. Básník do skladby zaznamenal také noční návštěvu Julia Fučíka. Jelínek říká, že dříve se Nezval snažil detailně popsat jednotlivé skutečnosti i prožitky z dětství. V básni se však autor spíše soustředil na samotný rozhovor s Fučíkem. Snažil se připodobnit jeho hlas i vzhled.²¹² V této části najdeme také *Báseň k 9. květnu 1955*. V té autor vzdal hold prvnímu tanku Rudé armády, který nás osvobodil.

Do úvodní stejnojmenné skladby v části s názvem *Moře* autor zanesl protiklady mezi ptáky a lidmi. Dle mého se Nezval touto skladbou snažil vyjádřit touhu po svobodě. V tomto oddíle pak najdeme další básně jako *Jaro u moře*, *Na břehu moře*, *Rybář*, *Petrklíče u moře* nebo *Po přílivu*. V nich se výrazně objevila atmosféra zámořské krajiny, motivy slunce, vln

²¹⁰ Viz JANOUŠEK, Pavel, ed. a ČORNEJ, Petr, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. 2. sv. (1948-1958). 1. vyd. Praha: Academia, 2007, s. 186.

²¹¹ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 174.

²¹² Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 107.

nebo ryb. Při tvorbě těchto básní se autor nechal opět inspirovat svými cestami do zahraničí. Nejvíce se to projevilo ve skladbě *Tesknice*, jejíž hlavním tématem je procházka po Francii. Ve druhé sloce se pak její obrazy začaly prolínat s motivy Nezvalova domova a Prahy.

Svou radost ze zrození syna básník zaznamenal do oddílu *Dvanáct sonetů Robertu Nezvalovi*.²¹³ V jeho jádru například najdeme sonet *Jsi podoběn své babičce, mé matce, Už říkáš bába, táta, máma* nebo *Nebudeš hrát si na vojáky*. Do další části s názvem *Romance a písně* Nezval například zařadil *Romanci o vodníkovi*, *Romanci o Golemovi*, *Romanci o králi Ječmínkovi* nebo *Romanci o kouzelníku Žitovi*. Tyto básně jsou inspirované starými pověstmi. Ve sbírce najdeme také milostnou lyriku. Ta je v díle kupříkladu zastoupena skladbou *V září* nebo *Na počest jara*.

„V září

Podzim už platí listím

svou útratu.

Je konec láskám, konec nenávisťm,

podzim už platí listím

a není návratu.

I ze tvých očí padá

cosi jak list.

Je pustý park, je zpustlá promenáda,

z tvých očí slza padá

a listí z ptačích hnízd.“²¹⁴

Stejně jako celé dílo je i tato skladba melancholicky laděná. Báseň v sobě ukrývá tematiku podzimních dnů spolu s opadáváním listí. Tento jev je dle mého v díle symbolem konce určitého životního období i konce lásky dvou lidí, jenž se už nedá zvrátit. V mé

²¹³ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 108.

²¹⁴ NEZVAL, Vítězslav. *Chrpy a města*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1974, s. 46.

domněnce jsem se utvrdila v druhé sloce, kde se setkáváme s obrazem dívky, která pláče. Autor její slzy přirovnává k právě opadávajícímu listí. Stejně jako dívce ztékají z tváře slzy i z ptačích hnízd padají listy. Tuto rovnováhu, která byla v díle zobrazena vnímám jako nevyhnutelnost osudu. I kdyby básník chtěl, nemůže tyto dva jevy ovlivnit. Autor ve druhém verši první sloky uvedl, že období lásek je u konce. Proto se i já domnívám, že se do díla promítly autorovy pocity z právě ukončeného milostného vztahu. V básni si také můžeme opět všimnout krásného propojení milostné tematiky s prvky přírody.

Poslední oddíl sbírky nese název *Chrpy a města*. Zde například najdeme skladbu *Batávská slza*. Její název je metaforou pro atomovou zbraň. Autor v básni zmínil její klady i zápory. Vzpomíná na studenou válku i na Hirošimu, na kterou byla shozena atomová bomba. Prostřednictvím básně pak především varuje před další atomovou válkou. V tomto oddílu rovněž najdeme *Malé dětské stínohry 1-13*, které mají funkci hádanek. Zde se dle mého básník snažil opět přiblížit dětem i jejich uvažování.

Nezval v celém díle mísil reflexivní, milostnou, přírodní i sociální lyriku s obrazem světa.²¹⁵ Sbírkou se proluly autorovy životní zkušenosti i naděje v mír. Stejně tak i láskyplný cit k synovi, otci i k zemi. Rovněž i k jejím zachráncům i k těm, kteří ve válce zemřeli.²¹⁶ Ve svých básních autor promlouval především k budoucí generaci. Jeho snahou bylo opět varovat lidstvo před válkou a nabádat k míru. Tvorbou veršů pro děti se pak také vrátil k dobám svého dětství.

6.3.6 Nedokončená (1960)

Do poválečného období je řazena také sbírka s názvem *Nedokončená*. Ta byla publikována v roce 1960. Jejího vydání se však Vítězslav Nezval již nedočkal. Sborník vytvořil a publikoval Vlastimil Fiala. První oddíl sbírky nese název *Verše z let 1956-1958*. Zde například najdeme další dva sonety Robertu Nezvalovi, básně s tematikou ročních období jako je *Příchod jara*, *Jarní*, nebo *Vločka*, ale také skladbu *Na smrt kočičky*, do níž se prolul motiv smrti.

²¹⁵ Viz BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, s. 182.

²¹⁶ Viz tamtéž, s. 178.

Dalším samostatným oddílem je skladba *Život básníka*. Jejím námětem jsou autorovy vzpomínky z prožitého života. Do básně se také vmísil autorův vděk jeho manželce za dvaatřicet roků společného soužití.²¹⁷

Třetí část knihy nese název *Černé moře*. Zde byly zařazeny básně, jako *Nad Černým mořem se mračí*, *Jak v Cannes, jak dole pod Zagrebem*, nebo *K moři, věčně na jih, k moři*. Tyto skladby byly opět inspirované Nezvalovými cestami do Francie, Itálie i Sovětského svazu. Do tohoto oddílu pak byly zařazeny i milostné básně jako *Nebe se usmívalo nad řekou* nebo *Mít rád a nelíbat tě, ženo*. V závěrečné části knihy najdeme skladbu *V Soči na pláži*. Ta je podle Macháčka jakousi předzvěstí autorovy smrti.²¹⁸

„Tak ten život uplyne,
slunce, řeknu tedy skromně:
Však ty vyjdeš pro jiné,
nevyjdeš-li zítra pro mě.“²¹⁹

Po Nezvalově úmrtí byla také v roce 1962 vydána samostatná sbírka *Kůň a tanečnice*. Část jejích veršů se objevilo již v knize *Veliký orloj*. Roku 1963 byla publikována i skladba *Fantastická symfonie*. Ta obsahuje verše na hudbu Hectora Berlioze. Nakonec v roce 1980 vyšlo dílo s názvem *Sedm básní z různých sezón*.²²⁰

²¹⁷ Viz JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, s. 99.

²¹⁸ Viz MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, s. 82.

²¹⁹ NEZVAL, Vítězslav. *Nedokončená: básně z pozůstalosti*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1960, s. 89.

²²⁰ Viz BLAHYNKA, Milan, ed. *Čeští spisovatelé dvacátého století: slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985, s. 409.

7 Celková charakteristika poezie Vítězslava Nezvala

7.1 Problematika Nezvalovy poezie

Nezvalova poezie je velmi rozmanitá. V jeho tvorbě se objevují jak verše, které jsou prosté a srozumitelné každému, tak i básně, které jsou velmi originální, a tedy i neobvyklé. Na mnohé čtenáře mohou tyto skladby působit jen jako náhodně poskládaná slova bez hlubšího významu.

Grygar říká, že Nezval se svou poezií snažil vystihnout zrychlený způsob života, technický rozvoj, moderní realitu i změnu v myšlení člověka. Básník ve svých dílech usiloval o vyvolání přesných prožitků i psychických stavů. Věci pojmenovával novými názvy. Právě tím formoval a obohacoval poezii. Také vše, co je obsaženo v jeho básních prošlo smyslovou pamětí. Autorovy verše jsou tak důmyslně promyšlené. Nezvalovou poezií prostupuje i jeho rozpor s politikou, ideologií a morálkou. Do jeho tvorby bylo rovněž ukryto přání po souladu mezi společností a jedincem. Do svých sbírek pak autor řadil různě orientované básně. V jeho knihách tak najdeme skladby s milostnou, přírodní, politickou i sociální tematikou.²²¹

V básních se Nezval snažil být konkrétní. Především se vyvaroval abstraktním tématům. V poetistickém období se například nechal inspirovat tvary abecedních písmen nebo obrazy deštníku. Podnětem pro tvorbu se tedy autorovi mohlo stát cokoliv.²²² Jeho poezii tak dle mého nemůžeme číst „jen očima“. Musíme u toho zapojit všechny smysly, stejně jako básník.

Jako příklad bych uvedla skladbu ze sbírky *Abeceda*. Námětem této básně je písmeno „D“. Grygar říká, že po jejím prvním přečtení se čtenáři může zdát, že verše nemají racionální výstavbu. Rovněž, že nemají žádný význam. Důležité však je vyznat se ve stylu básnickovy interpretace. Stejně tak se naučit „číst mezi řádky“. Pak rychle pochopíme dílčí metafory i genialitu těchto veršů.²²³

²²¹ Viz GRYGAR, Mojmír. Nezval. In: *Jak číst poezii*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 85-88.

²²² Viz tamtéž, s. 90-91.

²²³ Viz tamtéž, s. 91.

„D

Luk jenž od západu napíná se

Indián zhlédl stopu na zemi

Poslední druhové zhynuli v dávném čase

a měsíc dorůstá prémie kamení“²²⁴

Na začátku básně je písmeno „D“, které evokuje napnutý luk, zmíněný v prvním řádku. K luku nesmí chybět bojovník, proto hned v následujícím verši přivádí básník na scénu Indiána. Navozuje tak situaci, v které rudoch sleduje šlépěj. Grygar uvádí, že i tvar stopy se zřejmě váže k písmenu „D“. V třetím verši autor naznačil skon indiánských kmenů. V tomto řádku si také můžeme všimnout dvou výrazů, které začínají na „d“. Konečný verš rovněž navozuje představu písmena „D“. Nyní v podobě měsíce, jenž dorůstá. Závěrečné spojení „*prémie kamení*“ pak znovu odkazuje na již zmíněného Indiána.²²⁵

Nezvalovy básně tedy nevznikají z pouhých ideí. Pro svou tvorbu autor využíval konkrétní vize. Vlivem náznakovosti a stručnosti jsou čtenáři nuceni sjednotit větná spojení i básnické představy v určitý celistvý obraz. Často u toho také musí zapojit svou představivost.²²⁶ Například v milostné básni *Píseň písni* ze sbírky *Žena v množném čísle* Nezval přirovnával ženské oči k velmi originálním subjektům. Dočteme se, že oči vypadají jako „*dva kolotoče v dáli*“ nebo „*dvě zkumavky*“ či „*jak dvojí sbohem*“. Nejdříve se mi tato přirovnání zdála velmi netradiční. Jakmile jsem se však zamyslela nad první metaforou, představila jsem si tvar kolotoče, jenž korespondoval s tvarem očí. Ty možná stejně jako ten kolotoč kroužily zoufale dokola. Přirovnává-li Nezval oči ke dvěma zkumavkám, opět si vybavím jejich společný kulatý tvar. Podle Grygara je však může spojovat mnohem více. Například průzračnost, lesk nebo zbarvení.²²⁷ Po přečtení posledního obrazného vyjádření

²²⁴ NEZVAL, Vítězslav. *Pantomima: poesie*. 1. vyd. Praha: Ústřední studentské knihkupectví a nakladatelství, 1924, s. 7.

²²⁵ Viz GRYGAR, Mojmir. Nezval. In: *Jak číst poezii*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 91.

²²⁶ Viz tamtéž, s. 91-93.

²²⁷ Viz tamtéž, s. 94.

„*jak dvoji sbohem*“ si představím smutný výraz v očích ženy při loučení. Autor se tak dle mého nechal při tvorbě inspirovat svými vlastními prožitky.

Grygar říká, že spojení dvou na první pohled nelogických obrazů, pochopíme, pokud si zkusíme jednotlivé subjekty představit. Snadněji tak porozumíme, proč autor sloučil tyto „absurdní“ obrazy dohromady a najdeme mezi nimi skrytou souvislost.²²⁸ Myslím, že cílem autora je tedy donutit čtenáře, aby při čtení zapojil svou obrazotvornost.

Básník netvořil bezděčně. Přesto se však objevily názory, že o světě neuvažuje a jeho poezie nemá žádný hlubší smysl. Nezvalova tvorba na čtenáře mnohdy působila jako výplod náhodných a nepromyšlených idejí.²²⁹ K tomuto názoru se přiklonil také František Xaver Šalda. Ten se vyjádřil ke sbírce *Skleněný havelok* takto: „*Nezval se komihá neustále mezi dvěma extrémy: na jedné straně omamně smyslná lyrika vteřinová, hašišové opojení rýmem a rytmem, lyrika čistá až do snové a hudební nesdělitelnosti – a na druhé straně programová rétorika skoro mítinková a novinová, poezie služebná až do didaxe, beztvará polopróza a poloverš ... A mezi nimi nic. Prázdná.*“²³⁰

Podle Grygara Šaldův názor na tuto sbírku není zcela přesný. Publikace byla záměrně vytvořena jako sborník rozmanitých poetických textů. Tvorba byla z části oproštěna od rozumové kontroly. Racionální poezie v ní však nechybí. *Skleněný havelok* se řadí mezi Nezvalovu významnou básnickou tvorbu stejně jako *Akrobat*, *Signál času*, *Edison* nebo *Podivuhodný kouzelník*.²³¹

O Nezvalově talentu tedy není pochyb. Pro českou poezii byl velkým přínosem a stal se vzorem i inspirací pro mnoho dalších básníků. Z jeho děl je především cítit optimismus a radost ze života. Jeho bohatá obrazotvornost a fantazie je nepřekonatelná.

²²⁸ Viz GRYGAR, Mojmir. Nezval. In: *Jak číst poezii*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969, s. 95.

²²⁹ Viz tamtéž, s. 107.

²³⁰ Tamtéž, s. 108.

²³¹ Viz tamtéž, s. 108.

8 Milostná lyrika Vítězslava Nezvala

Blahynka říká, že v Nezvalově básnické tvorbě najdeme humor, vtip, radost i lásku. Kouzlo tohoto citu poznává čtenář právě prostřednictvím intimní poezie.²³² „*S láskou je tomu u Nezvala tak jako s jeho vztahem k poetismu a k avantgardnímu hnutí: básník se jí bouřlivě, činně, výbojně oddává, ale netone v ní.*“²³³ Básníková milostná poezie je plná duševní rovnováhy. Schopnost nepoddávat se lásce autor vyzdvihl již ve své prvotině *Smrt v květnu*, ta vyšla časopisecky v roce 1922. Nezvalova intimní poezie pak směřuje především k budoucí generaci. Její smysl je v tom být prospěšná dalšímu pokolení.²³⁴

Blahynka říká, že skutečných intimních skladeb však Nezval mnoho nevytvořil. Ani báseň *Sbohem a šáteček* není ryze milostná. Nezval v ní nedává sbohem ženě, ale jižanské krajině. Tu si při svých výpravách do Itálie a Francie velmi oblíbil.²³⁵ „*Nicméně tato okolnost milencům nebrání, aby si Sbohem a šáteček nepřisvojovali. Není v tom ostatně žádné násilí. Nezvalova smyslovost je smyslná, láska ke světu a životu erotická.*“²³⁶ To vše se promítá do jeho poezie. Proto i z veršů, které nejsou přímo o lásce, je cítit milostná energie. Nezvalův jazyk je mnohdy milostný, ačkoliv se jeho pozornost zrovna neubírá k ženě, ale k městu či přírodě.²³⁷

Motiv lásky splývá v básníkově tvorbě s motivem socialismu a revoluce. Například ve sbírce *Pantomima* najdeme verše, o revolucionáři. Ten však přesto přemýšlí nad láskou. Soulad mezi revolucí a láskyplným citem se objevil také v básni *Noční host* ze sbírky *Chrpy a města*. Její hlavní postavou je Julius Fučík, po němž pátrá policie. Kromě toho však Nezval čtenáře informuje o Juliově lásce k poezii i o tom, že se zamlouval ženám. Již básníková první sbírka *Most* započala skladbou *Láska*. Jeho poslední sbírka *Chrpy a města* tímto

²³² Viz NEZVAL, Vítězslav a BLAHYNKA, Milan, ed. *Až se ti zasteskne*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1983, s. 156-157.

²³³ Tamtéž, s. 157.

²³⁴ Viz tamtéž, s. 156-157.

²³⁵ Viz tamtéž, s. 158.

²³⁶ Tamtéž, s. 158.

²³⁷ Viz tamtéž, s. 158-159.

slovem končí.²³⁸ I z toho je zřejmé, že láska provázela autora po celou jeho básnickou tvorbu.

Do autorovy intimní poezie se mísí všechny jeho milostné zážitky i citová vzplanutí. Nezval je požitekář, který miluje život se všemi jeho radostmi i strastmi. Právě láska je však pro něj klíčem ke všem neduhům. Prostřednictvím své tvorby básník promlouval ke čtenářům a předával jim svou radost ze života i opojení láskou. Jeho poezie je velmi osobitá a natolik výjimečná, že ji stojí za to číst.

²³⁸ Viz NEZVAL, Vítězslav a BLAHYNKA, Milan, ed. *Až se ti zasteskne*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1983, s. 161-162.

Praktická část

1 Seznámení s projektem

V rámci praktické části bakalářské práce jsem vytvořila edici Nezvalových milostných básní, do kterých se promítají motivy čtyř ročních období. Sbíрка samozřejmě neobsahuje všechny Nezvalovy milostné básně s touto tematikou. Sdružuje pouze ty, ve kterých se dle mého výrazně objevují prvky milostné poezie a ze kterých si čtenáři mohou představit, jak milostná lyrika v podání Vítězslava Nezvala vypadá.

Do úvodní části edice jsem zařadila seznámení s intimní poezií tak, jak ji vnímám já. Snahou bylo obeznámit čtenáře s tím, co si vybavím, když se vysloví „milostná poezie“. Následně jsem do této části zahrнула také výčet motivů, se kterými se mohou čtenáři v milostné lyrice setkat. Rovněž jsem zmínila různé formy lásky (šťastná, nešťastná, platonická), které se do této tvorby běžně prolínají. Čtenáře edice jsem také upozornila na sexuální náměty, které se v tomto druhu literatury také vyskytují. V závěru komentáře bylo mou snahou přimět čtenáře ke čtení kvalitních publikací a především k zájmu o intimní lyriku, jež pro nás může být mnohdy lékem či inspirací k milostným vyznáním.

Všechny informace, které jsou potřebné k pochopení celého konceptu mého projektu, jsem se snažila zanést do úvodní části edice. Jeho porozumění by tak nemělo záviset na vědomostech získaných z teoretické části bakalářské práce.

Edice by chtěla především poukázat na jedinečnost a krásu Nezvalovy milostné tvorby. Jejím cílem je rovněž zvýšit oblibu autorova díla, potažmo jeho intimní poezie. Záměrem projektu je pak představit Nezvalovo milostné dílo, jež obsahuje motivy typické pro jednotlivá roční období v zastoupení všech tvůrčích etap básníka.

2 Vznik edice

Při výběru básní jsem dbala zejména na to, aby byly v edici zastoupeny skladby ze všech Nezvalových tvůrčích období. Při selekci konkrétních básní jsem se řídila tematickými motivy dané skladby a rovněž jsem spoléhala na vlastní subjektivní cítění. Vycházela jsem převážně z prvních vydání sbírek. Při samotném přepisu básní jsem vždy opravila výrazy, které nepodléhaly současným pravidlům českého pravopisu, například slovo „poměnka“ nebo „ztrnule“, do interpunkce jsem pak nezasahovala. Výsledkem byl výběr jednadvaceti tematických skladeb v čele s mou oblíbenou milostnou básní *Place du Tertre*, která je součástí Nezvalovy sbírky *Sbohem a šáteček*.

Na samotný začátek edice jsem zařadila předmluvu. V té jsem se nejprve snažila čtenáře seznámit s příčinou vzniku sbírky a následně je ve zkratce obeznámit s obsahem teoretické části mé bakalářské práce. Tímto jsem chtěla cílit na čtenáře, které by mohl samotný obsah práce zaujmout a přečteli by si tak bakalářskou práci jako celek. V úvodním slově jsem čtenáře rovněž seznámila se způsobem výběru básní i s cílem, s jakým edice vznikla. Do této části jsem také zahrнула stručné informace o osobnosti Vítězslava Nezvala i jeho tvůrčí všestrannosti.

Obálka sbírky vznikla ve spolupráci s mojí kamarádkou a výtvarnicí Marikou Halbrštátovou. Ta nakreslila k edici Nezvalových milostných básní tematický obraz stromu s motivy čtyř ročních období, který jsem umístila na přední stranu publikace. Pro nadpis edice jsem zvolila písmo typu Times New Roman ve velikosti třicet, pro zvýraznění jsem ho ještě opatřila kurzívou. Grafickou stránku celého sborníku jsem upravila v počítačovém programu s názvem Microsoft Word.

Na závěr sbírky jsem umístila bibliografické údaje, obsah a informace o vzniku knihy. Následně jsem edici nechala vytisknout jako přílohu k mé bakalářské práci s názvem *Nezvalova milostná lyrika*.

Závěr

Tuto bakalářskou práci s názvem *Nezvalova milostná lyrika* jsem si zvolila především kvůli mé oblibě intimních básní. Práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část. Do přílohy jsem pak následně umístila edici Nezvalových milostných básní. Mým záměrem v teoretické části bakalářské práce bylo nejprve obeznámit čtenáře s pojmem „milostná lyrika“. Práce se však věnuje i samotné historii české a světové milostné lyriky. Své místo zde našel také milostný život Vítězslava Nezvala, rovněž jsem představila i vybrané knižní publikace, které byly v tomto kontextu uveřejněny.

Hlavním úmyslem této práce však bylo vytvořit ucelený přehled Nezvalových básnických sbírek ve všech jeho tvůrčích obdobích, proto bylo v teoretické části pojednáno o poetickém a surrealistickém období a následně pak o době před druhou světovou válkou a po druhé světové válce. Jednotlivé etapy tvorby jsem vždy představila, poté jsem v každé z nich charakterizovala autorovu tvorbu a následně jsem vytvořila přehled Nezvalových básnických sbírek, které v této době vznikly. Do jednotlivých období jsem zařadila i můj subjektivní rozbor milostných skladeb, jež jsou nyní součástí edice Nezvalových milostných básní umístěné v příloze bakalářské práce. Pro lepší představu jsem do každé z etap tvorby také zařadila úryvky básnických veršů. Závěrem dochází ve dvou kapitolách k vystižení podstaty Nezvalovy poetické tvorby i jádra jeho tvorby milostné.

Autor skrze básně promlouvá ke svým čtenářům. Jeho tvorba je z velké části určena budoucímu pokolení. Básník chce především čtenářům předat svou radost z bytí i okouzlení láskou. Mezi hlavní motivy, se kterými se člověk v Nezvalových dílech shledává, patří boj proti válce, revoluce a vlastenectví. Autor byl veliký patriot, svou zemi miloval, a proto se v jeho dílech často objevují obrazy domova a rodné krajiny. V době, kdy republika hrozila druhá světová válka, se do autorových děl promítla atmosféra strachu o rodnou zemi. Jakmile byla republika po válečném konfliktu osvobozena Sovětským svazem, Nezval ve svých dílech začal velebení Rudou armádu. Z toho je zřejmé, že jakákoliv událost se básníka osobně dotýkala, prolula se ihned do jeho tvůrčí práce. V básnických sbírkách se rovněž velmi často objevil motiv vzpomínek na autorovo dětství.

Jak bylo již výše zmíněno, bakalářskou práci tvoří také kapitola o milostném životě Vítězslava Nezvala. S tím rovněž souvisí další motivy, se kterými se člověk v jeho dílech setká. Vzhledem k tomu, že básník miloval ženy a jistě s nimi prožil nespočet milostných

zážitků, je jeho intimní poezie plná vášně, něhy a láskyplného citu. Autorův pozitivní vztah k ženám se tak projevil v jeho celé milostné tvorbě.

Nezvalova intimní poezie je však nejen plná lásky, ale i radosti a vtipu. Motiv lásky básníka provázel už od jeho prvních básnických sbírek jako je *Most* nebo *Menší růžová zahrada*. S láskyplným viděním skutečnosti se čtenář setká také u veršů o přírodě a rodné krajině. Z toho je patrné, že byl autor velmi citově založený, proto je jeho milostná poezie natolik procítěná a tím i jedinečná.

Praktická část v sobě nese vytvoření edice Nezvalových milostných básní, v nichž jsou obsaženy motivy čtyř ročních období: jara, léta, podzimu, zimy. Do sbírky byly zařazeny po důkladné rozvaze pouze takové skladby, ve kterých jsou dle mého tyto motivy dobře znatelné. Básně jsou pak seřazeny za sebou podle chronologie ročních období. Při výběru skladeb sehrál jednu z klíčových atributů subjektivní pocit.

Záměrem bylo především poukázat na osobitost a krásu milostné poezie Vítězslava Nezvala. Smyslem celého projektu k bakalářské práci pak bylo uspořádat do jedné edice Nezvalovu milostnou poezii s prvky čtyř ročních období napříč všemi tvůrčími etapami autora. Vedlejším záměrem bylo přiblížit čtenářům Nezvalovu milostnou poezii a vzbudit v nich zájem o básníkovu milostnou tvorbu.

Součástí edice je úvodní slovo, ve kterém je ve stručnosti představena teoretická část bakalářské práce. Předmluva rovněž zahrnuje kritéria, podle kterých byly básně do sbírky vybrány. Charakterizuje také osobnost Vítězslava Nezvala i jeho intimní tvorbu. Nechybí ani vlastní komentář k milostné poezii. Svě zastoupení zde samozřejmě má cíl i smysl celé edice.

Shrnu-li závěrem bakalářskou práci a její přínos, jde především o uvědomění, že Nezvalovy básně v člověku probouzí fantazii a obrazotvornost. Díky těmto aspektům dochází k lepšímu a hlubšímu pochopení básníkovy tvorby spojené s mnoha skrytými významy. K přiblížení se maximálního pochopení Nezvalovy tvorby však dochází i s připojením dějinných souvislostí a životních etap samotného básníka.

Použitá literatura

Primární zdroje:

NEZVAL, Vítězslav. *Absolutní hrobař: básně 1937*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1937, 225 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Balady Manoně: básně z let 1939-1940*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1945, 71 s. Krásné tisky Melantricha.

NEZVAL, Vítězslav. *Básně na pohlednice*. 1. vyd. Praha: Aventinum, 1926, 59 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Básně noci*. 2. vyd. Praha: Aventinum, 1930, 206 s. Aventinum.

NEZVAL, Vítězslav. *Básně, balady a sonety věčného studenta Roberta Davida: 52 hořkých balad, 100 sonetů, 70 básní z podsvětí*. 2. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1957, 329 s. Dílo Vítězslava Nezvala.

NEZVAL, Vítězslav. *Blíženci: poesie*. 1. vyd. Praha: L. Kuncíř, 1927, 55 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Dobrodružství noci a vějíře*. 1. vyd. Praha: V. Žikeš, 1927, 20 s. Viola.

NEZVAL, Vítězslav. *Historický obraz*. 1. vyd. Praha: Melantrich, 1945, 84 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Hra v kostky: básně 1927 a 1928*. 1. vyd. Praha: R. Škeřík, 1928, 139 s. Plejada.

NEZVAL, Vítězslav. *Chrpy a města*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1974, 232 s. Malá edice poezie.

NEZVAL, Vítězslav. *Křídla: básně z let 1949-1952*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1952, 128 s. České básně.

NEZVAL, Vítězslav. *Matka naděje*. 3. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1962, 132 s. Malá edice poezie.

NEZVAL, Vítězslav. *Menší růžová zahrada: poesie*. 1. vyd. Praha: J. Fromek, 1926, 93 s., 1 list. Odeon.

NEZVAL, Vítězslav. *Most: básně 1919-1921*. 1. vyd. Brno: S. Kočí, 1922, 74 s. U.S. Devětsil.

NEZVAL, Vítězslav. *Nápisy na hroby: poesie*. 1. vyd. Praha: J. Otto, 1927, 82 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Nedokončená: básně z pozůstalosti*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1960, 90 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Pantomima: poesie*. 1. vyd. Praha: Ústřední studentské knihkupectví a nakladatelství, 1924, 140 s. Pražské saturnalie.

NEZVAL, Vítězslav. *Pět minut za městem: básně 1939*. 2. vyd. Praha: F. Borový, 1940, 195 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Pět prstů: básně*. 1. vyd. Brno: B. Kilian, 1932, 91 s. Měsíc.

NEZVAL, Vítězslav. *Praha s prsty deště: básně 1936*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1936, 204 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Sbohem a šáteček: básně z cesty*. 3. vyd. Praha: Družstevní práce, 1934, 205 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Skleněný havelok: básně*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1932, 210 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Snídaně v trávě*. 2. vyd. Praha: Otakar Štorch-Marien, 1930. 47 s. Aventinum; sv. 232.

NEZVAL, Vítězslav. *Stalin: lyrickoepická báseň*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1949, 45 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Veliký orloj*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1949, 259 s. České básně.

NEZVAL, Vítězslav. *Z domoviny: báseň*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1951, 80 s. České básně.

NEZVAL, Vítězslav. *Zpáteční lístek*. 1. vyd. Praha: Fr. Borový, 1933, 234 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Zpěv míru: báseň*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1950, 35 s.

NEZVAL, Vítězslav. *Žena v množném čísle: poesie*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1936, 206 s.

Sekundární zdroje:

BLAHYNKA, Milan, ed. *Čeští spisovatelé dvacátého století: slovníková příručka*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1985, 830 s.

BLAHYNKA, Milan. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1981, 219 s. Portréty spisovatelů.

HODÁČOVÁ, Lilly. *Zpěv Orfeův*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1995, 382 s. ISBN 80-207-0511-2.

CHALOUPKA, Otakar. *Příruční slovník české literatury od počátků do současnosti: významní autoři a jejich tvorba, díla neznámých tvůrců staré literatury, nejčastější literární termíny, hlavní literární skupiny a směry, historická období*. 1. vyd. Brno: CENTA, 2005, 1116 s. ISBN 80-86785-03-3.

JANOUSEK, Pavel et al. *Přehledné dějiny české literatury 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Academia, 2012, 487 s. Literární řada. ISBN 978-80-200-2057-4.

JANOUSEK, Pavel, ed. a ČORNEJ, Petr, ed. *Dějiny české literatury 1945-1989*. 2. sv. (1948-1958). 1. vyd. Praha: Academia, 2007, 550 s. ISBN 978-80-200-1528-0.

JELÍNEK, Antonín. *Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1961, 117 s. Profily.

MACHÁČEK, Miroslav. *Vítězslav Nezval: (1900-1958)*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, 148 s. Medailóny.

MARŠÍČEK, Vlastimil. *Nezval, Seifert a ti druzí--: necenzurovaný slovník českých spisovatelů*. 1. vyd. Brno: Host, 1999, 186 s., obr. příl. ISBN 80-86055-72-8.

MOCNÁ, Dagmar a kol. *Encyklopedie literárních žánrů*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2004, 699 s. ISBN 80-7185-669-X.

MUKAŘOVSKÝ, Jan, ed. *Dějiny české literatury. IV, Literatura od konce 19. století do roku 1945*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995, 714 s. ISBN 80-85865-48-3.

NEZVAL, Vítězslav a BLAHYNKA, Milan, ed. *Až se ti zasteskne*. 1. vyd. Praha: Odeon, 1983, 166 s. Klub čtenářů.

OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Jak číst poezii*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1969, 261 s.

OPELÍK, Jiří, ed. et al. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. 3. sv. (M-O). 1. vyd. Praha: Academia, 2000, 728 s. ISBN 80-200-0708-3.

SOCHROVÁ, Marie. *Český jazyk a literatura: literatura, český jazyk, čtenářský deník, cvičení z českého jazyka: [ucelená, přehledná, osvědčená příprava k maturitě a k přijímacím*

zkouškám na střední a vysoké školy]. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Fragment, 2007, 459 s. ISBN 978-80-253-0468-6.

SVOBODA, Jiří. *Přítel Vítězslav Nezval*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1966, 349 s.

SVOZIL, Bohumil. *Česká literatura ve zkratce. 3, Období od 90. let 19. století po polovinu 40. let 20. století*. 1. vyd. Praha: Brána, 2000, 174 s. ISBN 80-242-0259-X.

VOISINE-JECHOVÁ, Hana. *Dějiny české literatury*. Překlad Aleš Haman. 1. vyd. Jinočany: H & H, 2005, 625 s. ISBN 80-7319-031-1.

Internetové zdroje:

Paní Nezvalová a paní Seifertová. In: *Vítězslav Nezval* [online]. [cit. 2019-03-29].

Dostupné z: <http://vitezslavnezval.cz/poznamky-k-nezvalovi/pani-nezvalova-a-pani-seifertova/>.

Rodina a domov. In: *Nezvalova Třebíč* [online]. [cit. 2019-03-29]. Dostupné z:

http://nezvalovatrebic.cz/documents/2015/Vystava_Nezval.pdf.

Seznam příloh

Příloha 1: Edice

Příloha 1: Edice

Nezvalova milostná lyrika



Hradec Králové 2019

Předmluva

Touto edicí je zastoupen praktický projekt k bakalářské práci s názvem **Nezvalova milostná lyrika**. Mým záměrem bylo vytvořit sborník Nezvalových intimních básní, ve kterých se mísí témata jara, léta, podzimu a zimy.

Teoretická část bakalářské práce se v úvodu zaměřuje na samotný pojem „milostná lyrika“, rozehrává také historii české a světové milostné lyriky a ve zkratce se zabývá i milostným životem Vítězslava Nezvala. Hlavním cílem teoretické části práce pak bylo vytvořit přehled Nezvalových básnických sbírek ve všech jeho tvůrčích etapách, tj. v poetismu, surrealismu, v období okružnosti republiky a války, a nakonec v době poválečné. Do každého z oddílů je souvzvěš zahrnutý subjektivní rozbor Nezvalových intimních skladeb, jež byly následně zahrnuty do tohoto sborníku.

Na začátek edice jsem umístila svou oblíbenou básně **Place du Terroir** ze sbírky **Šibolek a žitěček**. Sborník se následně skládá z dalších dvaceti skladeb s motivy čtyř ročních období. Při samotném výběru básní jsem se řídila především jejich tematikou a následně svými vlastními pocity.

Do antény tvorby Vítězslava Nezvala se mísí jeho nálady, fantazie i milostné prožitky. Všechny tyto prvky básník dokázal propojit s atmosférou přírody, a to konkrétně s motivy jara, léta, podzimu i zimy. Edice nesdružuje všechny tyto básně. Skládá se pouze z těch skladeb, v kterých jsou dle mého nejlepšího uvážení prvky milostné poezie s podtůlem ročního období. Systém edice je především sezónní čtenáře s vybranými Nezvalovými básněmi a představí tak další stránku jeho tvorby.

Vítězslav Nezval byl člověkem všestranně nadaným. Kromě toho, že psal poezii, byl také výborný dramatik, prozaik, překladatel a později se dokonce věnoval i malířství. Básnická tvorba je však dle mého jednou z nejvýznamnějších složek, která po tomto českém spisovateli z první poloviny dvacátých let zůstala. Do intimní lyriky tohoto autora se promítá každé jeho milostné vzplanutí. Nezvalova poezie je tak plná laskavého citu, vášně, ale i žalu z nenaplněné lásky. Jeho básnická tvorba je jedinečná a natolik osobitá, že si tento autor pro svou genialitu stále zaslouží naši pozornost.

Mým přáním je, aby tato edice alespoň částečně ukázala výjimečnost Vítězslava Nezvala jako básníka a rovněž aby odhalila krásu, kterou v sobě jeho poezie skrývá. Věřím, že její přečtení také navnadí čtenáře k dalšímu zájmu o Nezvalovo dílo.

Co je to milostná poezie?

Pokud se zamyslím nad pojmem „milostná poezie“, představím si dílo, ve kterém se autor snaží pomocí veršů vyjádřit své emoce i pocity z lásky. Z některých básní cítíme, že je autor zamilovaný a prostřednictvím své práce se dělí se čtenáři o své štěstí. V takovéto poezii je vše zalité sluncem a dle svých osobních pocitů a způsobu prožívání souhlasí, že během prožití pár řádků se milostná atmosféra musí přenést na čtenáře, který si ihned uvědomí, že láska je to nejkřásnější, co člověka může poškodit.

Někteří autoři však používají poezii jako zpověď, vyměňují se ze svého smutku a milostných starostí. Není tedy výjimkou, že se dočteme o nešťastných vztazích, nerespektu či platonické lásce, a dokonce také o smrti, protože i ta dokáže lásku rozdělít. Milostná poezie tedy nemusí být vždy veselá, smohdy je plná lítosti a zármutku, stejně jako láska mezi lidmi.

Autore, který píše o lásce nebo o svých milostných problémech, je s velikou pravděpodobností opravdu prožil. Proto si myslím, že milostné poezii čtenář může skutečně věřit. Šťastí ani smutkem se totiž nedají předstírat. Pokud si čtenář přečte milostnou lyriku, a opravdu na něj dýchne láskyplná či žalostná atmosféra, je to důvod, pro který stojí za to poezii číst. Šťastná i nenaplněná láska patří k životu, každý jsme ji jistě aspoň jednou prožil. Proto jsem přesvědčená, že milostná lyrika je žánrem, který může číst každý.

Pokud chce čtenář číst milostnou poezii, měl by počítat také s tím, že může narazit na sexuální tematiku, která k tomuto žánru neodmyslitelně patří. V rámci lyryce tedy není výjimkou, že básníci otevřeně píšou o kouskách ženského těla a mnohdy nechybí ani zmínka o sexuálním aktu.

Přestože kořeny milostné poezie sahají až ke kolébce samotné literatury, ona je stále nadečasová a může nám být v kterémkoliv době lékem na milostná trápení. Jaké jiné knihy by totiž v našich srdcích měly znovu zažehnat lásku, když ne verše motivované ní samou? Lidé však v dnešní době dávají spíše přednost zlobě a nůstli. V literatuře pak upřednostňují raději komerční bestsellery než šinky básní, zavržením lásky, v jejímž opojení jsou autoři schopni vytvořit emocionálně opravdové dílo, které nemá obdobu.

5

Je to právě milostná poezie, která může mít na člověka dle mého skutečně pozitivní vliv. Poezie, plná upřímného a nepředstíraného citu, jakým sama láska je. Možná, že bychom se jí měli nechat i my někdy unést. Svět by byl lepší.

6

Place du Tertre

Lásko sejděme se spolu
až se světa pošlésti
sedět u jednoho stolu
na jediném náměstí

(Shohei a Kisebek)

7

Jaro

Jarní noc

Co se to týpá ve studni!
Noc májová noc zahrád
Světlím tě budem nezdání
Pojďme si spolu zahrát!

Májová noc jak zlatý dí
rozpuště v medovém jezu
Ivčedy na křídélková síl
s vůněmi lísky a bezu

Noc boždná noc promění
jak v Benátkách a v Nizze
Ty nevíš co to má znamenat
že zavírám okénice.

(Hra v kostky)

8

Nebe se usmívalo na řeku

Nebe se usmívalo na řeku,
mladě i unaveně.
Tak přine člověk k člověku,
tak přine muž k ženě.

Znali se loni,
však letos, letos byl máj.
Řekl jí: Co to voní,
parfém, čaj?

Od okna, u něhož seděla,
ne mlaďá, ne stoná,
prosně odpověděla:
Je to vůně jara.

(Nedokončení)

9

Jaro

Kuchník rumělky se oblék v modré přímě
a číší paletu
Je jaro
Všecky dívky chytají se k vyletu

Penzionát
bazar v zrcadle
Z oken poletují listy sonát
při meteosonovém kyvadle

V ložnici je na zdi malé jaro v kleci
Konárek a housle kočkyky a štraci

Vanilka se tluče s cukrem v lamschlíři
lyeristky přijdou rímo k malíři

Blaženka jde právě
z ateliéru
Ateliér v trávě
Jitro v píeněru

Vitě číší lyeristkám střešice
Bude pohled na své malé světsice!

Jak jsou krásné nesouce své ranní noty!
Malíř žebí: svlékajte se prosím stečno do nahoty

Jak jsou sladké jak jsou krásné jak jsou milé
Malíř sundal z nosu svoje černé brýle

A už běží Berta z ateliéru
za Blaženkou – jitro v píeněru

Z okna poletují listy sonát
všecky lyeristky budou večer stonát

(Hra v kostky)

10

Večerní

Máš cikádové oči a zpívají a zvoní,
jako ta rosníčka v bluboké trávě,
v bluboké trávě na palouku zjara,
pod jabloňi.

Snažímko číší, nikdo tě nezakali,
jen moje zasměné rozjímání,
když mně tvá píseň po klekání
nedá spát.

Chtěl bych tě zavolat,
nesním.

Zpěvné oči, po klekání,
dejte mi už spát,
jsem, cikádové oči,
rosnička do vody skočí
a já smutný, jak jen být ti milbe,
pomodlím růžence, ach, k tobě, pane bože,
každě zrnku, slza vířlá,
vykoupení, zkrvavělá,
to že na mě ze všech nejmilejší
pro mě tiché rozjímání
na smrt zanevřela.

(Most)

11

Jaro

Vzřevje lubny. Těsak polnik tetmanděl
Jaro vystupuje v mýdlových pěních z lázně
a malí Kiki vkleuzla z byro do medru
na měkký oston, kde sladce bluzní.

Sví divčí prsa lechtá kapradím,
zpívající křehké písně karmelitek.
Úi vznesl se jak dým a buldachýn.
Šestnáctiletá rosníčka má svátek.

A svatojánské mušky vězí kat,
pod nímž se chvěje ochmýřené místo.
Senky jdou s pomměnkami tancovat.
Ó hrejte, sladký violoncellisto.

Gulbatni vedník v ríkosi,
noc z rúži pletovek. Ó jiti a dotýkat se.
Hositi řízení oázy
na břáše v perleťové kapce.

Cypříše s harlou. Ó pentle s běláky,
chvějte se, jasmíny, květušáci na bulváru.
Jaro. Ach, bloudit šlaster bez lásky
a dýchat nozi lílovou páru.

Popuťám zpívat něžné koledy,
klášť oči na plet řáder pod bedvířím
a pítí mléčné planetoidy
na ostomá v paviloně s loužím.

(Menší růžová zahrada)

12

Léto

Krajina

Mezi jáhody v lese
je afasový divan
Nož ním se třese
a zpívá skřivan

Na té louce je španělka sěba
a na otomanu v doličku
spí nahá žena
a na prsou má rosmičku

Rosnička zpívá
pomněnky se krčí
dáma spí a sívá
Zvolna přelí

(Blíženci)

13

Mezi šefíky

V přáse beží mezi čmeláky
a můškami a tulipány
lečím a dívám se na mraky
jeť rozkládají se jak otomany

Koho to vidím nebesa
na baldachýnu nad zahradou?
Je to jen mrak či kometa?
Ach odkud znám tu tvář tak děsily mládov?

Tvé oči světlé přimale
jeť ani mraků nezavírá
usmívají se strnule
Tvá díst mi z čela křepěj stíní
Kdykoliv bez se zachytje
pruh vůně měří se v tvé tělo
jeť právě tolik vonatě je
jak by se deště v bežích procházelo

Ó křepěch v této zahradě
jeť mi dnes tebe připomíná
(Jsi na cestách? Či v úhradě?)
směť dít ti sklenku takjakéhov vína

Jistě je ten malý tulipán
který tak voní panchode
ten šefík jeť květy obsypán
proměnil by se v rade lože!

(Veliký orloj)

14

Zahradní jířiny

Ó rolety ó peřiny
v zahradě vidím klobouk jířiny
Už je jich dvoacet samí šiblí ošů
a zvonky znejí což jsou do kostelů?

Ne tolik barev to se nehodí
Kdo je ta slečna jeť jim věvodí?

Což podle básní pečmáraných listků
pomníváš v tohě hezkou lyceistku

Ba re jsem v duchu nřkde v Graniadě
a španělky jsou po proměradě

Však podle vůně je to šimku reť
jeť polihů jsi chovatě v kahaetu

Je řěžko moznat vás škařičky
vždyť všedky mají stejně kloboučky

I znalci často zamřili se v sochách
a jedno tatě šipka na paněsochách

Ó lřkaři vy staři mudrci
lze poznat ženu aspoň po srdci?

Je přilíř rozřřeně to je vada
Když celý svět i tebe mělo rada

Ó rolety ó peřiny
v zahradě vidím klobouk jířiny

(Skřemětrý havelak)

15

Všetřina

Milřku ty snáš v řstech zralov třetřin
Jak chutnā ti?
Takové odpolctre jako dceřeti
se nevrñí

Milřku ty snáš v řstech pñno jahod
a v očích vřes
A já jeť řiji celý život z mlřhod
jsem řřasten dnes

(Veliký orloj)

16

Pastorále

V rybnísovém keři
Poletuje pěť
To se smějí z výšky
Pěť pampelišky
Rybíz po něm točí
Svoje rádké oči
Jsou to oči ptáku
Spících na bodláku?
Či tu někdo plákal
Aby tě sem vlákal?
V rybnísových keřích
Hvězdy na kadeřích
Jako pampeliška
Jež se děsí dítku
Zakrýváš ty oči
Jež se po mně točí
Nechš se těch knoží
Na řetvovém hrozu
Šafer skrytých v listí
Chci ten rybíz jíst!
(Pět minut za městem)

17

Podzim

Listopad

I blanký je dnes dřavý
A stromy hoře
Týpni se už jen zravý
Tam dole
Ideš v neurčitým přívodu
Potají slze
Listi se stráci že schoď
Tam v mlze
I kříže jsou dnes zprachtěle
A srdce puslí
A tebe státi na čele
Má ústa
(Zpáteční listek)

18

Podzimní listy

Zatím co podzim sňává své listy do rezavého píama,
onu vám své básně,
jste podivuhodnější než Delfina,
vzpomeněš herečky Faustově vystupující z lízně,
neru tu vodotrysku a přece
jsem poněkud romantický básník, víte to,
připomínáte Mme de Staël a podzim, ale jste plna elegance,
modř valích očí se podobá strážákům, v nichž je vše zakleté.
Poeť milujete podzim, jenž je pln kralhy, při niž by vaše nenazněné
chování vřálo
říkáte: ubohý Dantone, jak jste blízivý, to je vaše kouzlo,
polibky vás znějí jak gříchala chlešťjše,
nikdo by se nemadil tolika sněhy,
je to přívah podzimních kytic, jež jsou věčně jako sněhy,
tolik zlamku dává jen noc, když se odkryje, padají na lože,
soudrčeli sapjati diamantově
jak píseň hracích hořin,
piši vám své podzimní listy,
zatím co podzim sňává listy do rezavého píama,
chryzantémy, vládně nočních fal a váš chypnový parfém,
milujete Loreley stejně jako já,
kolovrátkář ji opokuje po úmrtí, ach, nešťastné číslo
jak líška, tato nemoc z konce tisíciletí
a přece, buďte šťastna, tato nevykřičitelná choroba zrodila vědecku poezii.

(Menší různá zahrad)

19

Bon repos

List po listu opadáví,
co časů přešlo, co jich přejdem zase,
nejcipěť ložebny po rybníku jezdi
a žádný cíl – to věčnost bloudí v šase.
Lahůl, knásko,
dvě stě let ubíhá za jediný deň,
zámecká okna ti házejí smuteční kytice, vodotrysků sen,
těch lísek úsměv dvoerý – vzpomínám...
Ty jsi tu byla před dvěma lety ještě,
vic nejsou slzy mě než tato sprcha deště,
z výšhodní kormaty pláči důvěrně hodny, lampa,
z tvých oken, z mých očí list po listu opadáví.

(Most)

20

V zálí

Podem už pláči listina
svou útratu.
Je konec lískám, konec nerávisťm,
podzim už pláči listím
a není návratu.

I ze tvých očí padá
osní jak list.
Je pustý park, je zpusťm proměněn,
z tvých očí slza padá
a listi z ptáčích hnízd.

(Chyby a města)

21

Rondel

Notka jsem ti za své přislíbení
kapsadny a divoký vřes
Chci aby tě mé přislíbení
budilo každé ráno jako dnes

Podám své barvy za postlejší mání
jáť ženo když jle na máčkami ples
Chci aby tě mé přislíbení
budilo každé ráno jako dnes

Odléti ptáci Zhyta prázná mez
kveťo tam kopradí a jeden podná vřes
Co mi dáš z lásky za mé přislíbení?
Chci aby mě tvé přislíbení
budilo každé ráno jako dnes!

(Hra v kostky)

22

Zima

Poutník

Oči jsou tmavé, noc je temnější,
poutníka smutek hořm vřes:
do kalmy nechoť za snou, milá má,
raději zemř. Usněť pro můj sen.

A do mých vzpomínk též nechoť spát,
hvězdy jsou tmavé, zima upřívos,
majákem buť mi raděj, milá má,
ten pověly líká.

Snad až tě potkám, často tmavé je,
snad až tě potkám neposannou zas,
potom i já si umřm namama
pro tvoje oči.

Vždyť ani smrt se nenavřm,
něk jako sněh, jeť rozitl nad krbem,
poutníka vřm vřm vřm zem,
majákem buť mi raděj, milá má,
oči jsou tmavé, země, milá má.

(Most)

23

Už brzy

Už brzy přijde čas a přijdem bez hladu
kolem těch překrásných světel a výkladů

Sálámý pašky pomemže vřm
to všecko snesu ti do libezného klřm

Za tvoje strádání za trpkí máka má
projde to po druhé našima rukama

Mi milá dělnice ty křbovačnický stoj
ne neptej se mne jáť kolik ten křbovač stojí

Přefla jsi šilas ho proto jeť také nos
dnes už švec nemusí chodit vřm bos

Hedvřbné kořle nás budou nadřchťovat
to nejsou sliby ne ne to jsou vřm slova

Ach pak až potřeme ty cizopasniky
budem se malovat a řm hřmiky

Už brzy přijde čas kdy zapřm parazit
pak promřmne svět a bude sladko žit

(Přm prať)

24

Na kluzišti

Dva páry kreslí spirálu
s množinou jmen
Jak rozlišit tajnou kabalu
obrazů na skle růžič pěn
Milenci plují po vodě
vlny se skládají v písmo bez obsahu
Zarechej osud světa náhodě
jak šlepeje osudy chodců v prachu
Náměstníci posaz Pást
Svět pokuká jinak je nalíben
Luštní tajemství toť umět krást
univerzálním paklícem

(Blíženci)

25

Vánoční výklady

Jsou oči jak dlouhé zimní dny kdy se již od rima smráká
Jsou okna jak fatamorgana
Nemáš nic tam je všechno
Je to jako tvoje obrázost
Je to jak dlouho klidná sopka jež rakonec zahodila dýmku
Je to jak nejpauzivější lito křeč si dovedeš představit
Běh končí dál nesmíš
Je to jak oáza na dosah ruky a přece tak nekonečné dítěte
Sáh padá
Umění slunce spalují zlato a luxus
Sazili na bláženě pilnoční ostrovy
Je tu vše co dítě žemě kráskou a může pyšným
Je tu vše co dítě dáť chůf nekonečno dítěti
Zlárodné světlo se vysníví slunci bezmocněm jak vyhaslý krb a vločka
Je tam všechno a všechno je klamné
Stojíš jak zloděj ohně který si nesmí urvat ani papásek

(Praha s pesy dětí)

26

Vločka

Za tvou sladkost, za tvou něhu
nemá škytici sněhu
Jak vločka vzdušná je...
Když na ni dýchneš, taje.

(Nadokonečně)

27

Bibliografie

- NEZVAL, Vítězslav. *Blíženci: poezie*. 1. vyd. Praha: L. Kuncel, 1927, 55 s.
NEZVAL, Vítězslav. *Žna v šatby: básně 1917 a 1921*. 1. vyd. Praha: R. Škafík, 1928, 139 s. Plejada.
NEZVAL, Vítězslav. *Černý a bílý: 3. vyd.* Praha: Československý spisovatel, 1974, 232 s. Malá odice poezie.
NEZVAL, Vítězslav. *Měsíť větrův zakvaše: poezie*. 1. vyd. Praha: J. Prosek, 1928, 93 s., 1 list. Odeon.
NEZVAL, Vítězslav. *Márn: básně 1919-1921*. 1. vyd. Brno: S. Kačí, 1922, 74 s. U.S. Dvůřák.
NEZVAL, Vítězslav. *Nadokonečně: básně z podzimem*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1960, 90 s.
NEZVAL, Vítězslav. *Pět světův na světlo: básně 1922*. 2. vyd. Praha: F. Borový, 1940, 195 s.
NEZVAL, Vítězslav. *Pět světův: básně*. 1. vyd. Brno: B. Kollár, 1932, 91 s. Místec.
NEZVAL, Vítězslav. *Poško z prsty dětí: básně 1924*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1936, 204 s.
NEZVAL, Vítězslav. *Shakem a šakel: básně z cizy*. 3. vyd. Praha: Družstevní práce, 1934, 205 s.
NEZVAL, Vítězslav. *Žitostej kvečel: básně*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1932, 210 s.
NEZVAL, Vítězslav. *Paňky světl*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1949, 299 s. Česká básně.
NEZVAL, Vítězslav. *Zpěvné básně*. 1. vyd. Praha: F. Borový, 1933, 234 s.

28

Obsah

Předmluva	3
Co je to milostná poezie?	5
Place du Tertre	7
Jarní noc	8
Nebe se usmívalo na řeku	9
Jaro	10
Večerní	11
Jaro	12
Krajina	13
Mezi řeky	14
Zahradní jehny	15
Vteřina	16
Pastorále	17
Lístopad	18
Podzimní listy	19
Bon repos	20
V září	21
Rondel	22
Poutník	23
Už brzy	24
Na kluzišti	25
Vánoční výklady	26
Vločka	27
Bibliografie	28

Edice Nervalových milostných básní

Úvodní slovo a typografii edice sestavila Kaňa Kavecová

Obrázek k obálce vytvořila Marika Haltrštitová

Vytiskl Protisk, s.r.o., Wolkova 340, Hradec Králové

30 stran, vydání první

Hradec Králové, 2019